

ORVOSI KÖNYVTÁRAK MEDICAL LIBRARIES

*A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of Hungarian Medical Library Association*

2021. 18. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

KÖSZÖNTŐ / EDITORIALS	3
HÍREK / NEWS	4
<i>A Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége Hírlevelei</i>	4
<i>Tóth Máté: Könyvtár – Minőség – Menedzsment című könyvéről</i>	4
<i>Megjelent a „Jót s jól!” – Minőség a gyógyszerészetben című szakkönyv</i>	4
<i>Internet Fiesta 2021</i>	5
<i>A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 52. vándorgyűléséről</i>	5
<i>Mentes Dániel lett a Bázeli Zeneakadémia pályázatának győztese</i>	5
<i>Elkészültek az Országos Széchényi Könyvtár új, piliscsabai raktárának látványtervei</i>	6
<i>Szakkönyvtári Seregszemle 2021</i>	6
<i>A Video For Blind portal</i>	7
<i>Óriási könyvespolccá változott a Bethesda Gyermekkórház kerítése</i>	7
<i>Megjelent Ceglédi Edit: Az obesitas magatartástudományi vonatkozásai című könyve</i>	7
<i>Könyvtárak és olvasók: összetartozunk – a nemzeti könyvtár és az országos könyvtárszakmai szervezetek oltásregisztrációs felhívása</i>	8
MOKSZ / HMLA	10
<i>Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes: A gyulai kórház belgyógyászainak szakirodalmi tevékenysége. Kezdetektől – napjainkig (1900-2020.)</i>	10
<i>Pogányné Dr. Rózsa Gabriella: A gyulai belgyógyászat története</i>	15
<i>Melega Krisztián - Antal Mihály: Egy névváltozás és ami mögötte van</i>	18
BESZÁMOLÓK / REPORTS	21
<i>Vizvári Dóra: Szakkönyvtári Seregszemle. Egy személyes összefoglaló és beszámoló</i>	21
<i>Gracza Tünde: Néhány kiemelés Tóth Szász Enikő 2021. február 24-én tartott „Nyílt hozzá-férésű publikációk megállapítása és elemzése a Web of Sciences-ben” című webinárjából</i>	28
<i>Besse Péter: Qulto kerekasztal beszélgetés a MI-ről! Emlékeztető</i>	36
COVID-19	39
<i>Lutz Réka: A koronavírus könyvekben. Egy év könyvtermése a járvány jegyében</i>	39
<i>Lutz Réka: A Covid az álmainkban – Interjú Kőszeg Sára pszichoterapeutával</i>	52
ÉRDEKESSÉGEK / CURIOSITIES	56
<i>Mitykó György: Járványok és az emberi élet hossza</i>	56
KÖZTÜNK ÉLNEK / LIVING AMONG US	66
<i>Tölgyesi Ágnes: Akit az Isten a tenyerén hordozott. Búcsú-beszélgetés Andival</i>	66
ÉRDEKESSÉGEK / CURIOSITIES	71
<i>Németh Sándor: Virágok, fények</i>	71
SZERZŐI ÚTMUTATÓ / INSTRUCTION FOR AUTHORS	73
<i>Az Orvosi Könyvtárak rovatai és azok röviden megfogalmazott tartalmai</i>	73
<i>Az Orvosi Könyvtárakba szánt cikkek tartalmi, formai követelményei</i>	74

Kedves Kolléga! Kedves Olvasó!

Már számolni sem tudjuk, hogy az Orvosi Könyvtáraknak hányadik COVID-száma jelenik meg az első távoli hírektől kezdődően a többedik hullám döbbenetéig, illetve a mostani oltáskampányos és biztonságos, de élménydús nyárban reménykedő napjainkig. Mi, orvosi könyvtárosok egészségügyi érintettségünk mellett elkötelezett, hivatástudattal áthatott könyvtárosként, információs médiumként és aggódó magánszemélyként is érintettek vagyunk a járványhelyzet által – és e beköszöntőben csak bízni tudok abban, hogy a Kedves Kollégák közül minél kevesebben vannak, akik el is szenvedték a betegség testi-lelki kínjait. Kívánom Nekik, hogy mielőbb post-COVID szindrómáktól mentes aktív és boldog életet élhessenek.

Ám az élet megy tovább, mikro- és makrovilágunk egyre gyakorlottabban él a virtuális térben; feladatunk sem lesz kevesebb. Folytatódik a tudományos téglarakás, a szakmai diskurzus, újabb kihívásokkal szembesülünk és örülünk az elért eredményeknek. Mindezt igazolja a színes híresokor a közelmúlt sikereiről, szakmai fejleményeiről, a jövő terveiről, valamint az oltási kampányban tudás- és értékközvetítő, influencer voltunkból következő részvételünkről.

Szűkebb házunk táján is zajlanak az események. Történeti áttekintés jelent meg a gyulai kórház belgyógyászainak tevékenységéről, melynek bibliográfiája kórházi könyvtáros és szerkesztő kolléganőnk, Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnesét dicséri; Melega Krisztián és Antal Mihály tollából pedig az orosházi kórház névadójának pályafutásával ismerkedhetünk meg. MOKSZ-os kollégáink képviselték szakmai közösségünket a közelmúlt rendezvényein: Vizvári Dóra egyik felkért előadója volt a Szakkönyvtári Seregszemlének, Dr. Gracza Tünde a Clarivate Web of Science munkatársa webináriumának apropóján vezet be bennünket az Open Science rejtelmeibe, Besse Péter pedig a Qultoról tesz közzé emlékeztetőt.

Az intellektus szolgálata mellett a könyvtáros hivatása a lélekre is irányul, így a szakmai muníció mellett lelki töltekezésre szintén szüksége van. Ehhez a gondolathoz kötődik a járvány és a könyves világ érdekes metszete Lutz Réka írásában vagy Mitykó György dolgozata, amely a járványok orvosi és művészettörténetében kalauzolja el az olvasót. Lelki békét és erőt sugallnak, nyújtanak Németh Sándor fényképei mellett nyugdíjba vonuló kolléganőnk, Hován Andi visszaemlékezései orvosi könyvtáros pályája legfontosabb momentumaira.

Az Orvosi Könyvtáros jelen sokszínű COVID-os száma a bizonyítéka életerőnknek, változatos és vonzó feladatrendszerünknek, világunknak – és nem utolsósorban a jövőbe vetett hitünknek. Ezt tükrözi, ebbe invitál a Szerzői útmutató új része, folyóiratunk rovatainak felsorolása, rövid ismertetése. Mindez mi, orvosi könyvtárosok, vagyunk, ezen rovatok létünk különféle aspektusai, metszetei.

Jó egészséget, kellemes töltekezést és a leendő írásokhoz gyümölcshözó ihletet kívánok barátsággal és tisztelettel:

*Pogányné Dr. Rózsa Gabriella
szerkesztő*

egészségügy aktualitásai”, „Testmozgás és táplálkozás”, „Élelmiszercsomagolás a XXI. században”, „Táplálkozás a koronavírus idején”.

Forrás: <https://mdosz.hu/>

2021. március 4-én a Könyvtári Intézet (KI) és a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár közös online rendezvényén mutatták be *Tóth Máté: Könyvtár – Minőség – Menedzsment* című könyvét. Fehér Miklós igazgató bevezetője után a szerzővel Békésiné Bognár Noémi a Kutatási és Elemző Osztály munkatársa beszélgetett. A könyv online változata is elérhető a KI felületéről, de nyomtatott formában is megrendelhető. Kedvcsinálónak a kiadvány fűlszövege: *„A kiadvány gyakorlatias megközelítéssel tárgyalja a minőségmenedzsment bevezetésének lépéseit. A már Minősített Könyvtár címmel rendelkező könyvtárak jó gyakorlataiból vett példákkal kiegészített kötet segítséget nyújthat nemcsak a kezdő lépések megtételéhez, hanem a TQM vezetési filozófia alkalmazásának elmélyítéséhez is. A szerző nemcsak bátorít és ösztönöz az elindulásra, de kézen fog, és végigvezet azon az úton, amelynek célja egy önmagát folyamatosan megújítani képes szervezet megvalósítása. A könyvet sikerrel forgathatják azok a könyvtárak, amelyek a szolgáltatásaikat a könyvtári minőségirányítás szempontjai szerint igyekeznek működtetni, de azok is, amelyeknek céljuk a Minősített Könyvtár cím, vagy a Könyvtári Minőségi Díj megpályázása.”* Forrás: <https://www.ki.oszk.hu/>

A *Gyógyszerészet* című szaklap szerkesztőségének gondozásában jelent meg a *„Jót s jól!” – Minőség a gyógyszerészetben* című szakkönyv, mely a minőségügy témakörében az általános és aktuális elvárásokat, szabályokat, a jövő kihívásait foglalja össze. Átfogó ismeretanyagot biztosít a minőségügyben érintett szakemberek – a közforgalmú és kórházi gyógyszerészek, gyógyszeriparban, nagykereskedelemben, hatóságoknál vagy éppen az oktatásban dolgozó kollegák – számára. A könyv különösen hasznos lehet minőségügyi képzésben, szakképzésben résztvevő hallgatók és oktatóik, mentoraik számára. A szerkesztők célja, hogy a szakma hozzáértőinek segítségével tegyék könnyebbé az eligazodást a témával kapcsolatos jogszabályokat és azok alkalmazásainak útvesztőjében.

Forrás: <https://mgyt.hu/jot-s-jol-minoseg-a-gyogyszereszetben/>

2021. március 18-25 között megrendezett *Internet Fiesta 2021* programsorozat szlogenje: *Digitális írástudás – Digitális tanulás – Könyvtár*, javasolt témái: az online tanulás és a könyvtár kapcsolata, a biztonságos internetezés, a netikett – kulturált, toleráns kommunikáció az online térben, a feladatok, a tanulási folyamat játékosítása, és a tudásmegosztás voltak. Az előadások, melyek közül az alábbiakat emeljük ki:

Biztonság a digitális térben, Hírek-álhírek, A tudomány az online térben, Mi lesz az adataimmal a közösségi oldalakon? a <http://fiesta.kjmk.hu/eloadasok.aspx> oldalon érhetőek el.

„A Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Országos Széchenyi Könyvtár 2021. július 8-9-e között rendezi meg 52. vándorgyűlését Budapesten. Az idei vándorgyűlés, tekintettel a komoly kihívásokat jelentő járványügyi helyzetre, követve a hazai és nemzetközi rendezvényszervezési módszereket, az on-line térbe költözik, így a főbb eseményeket a virtuális térben lehet követni. A 2021. évi vándorgyűlés központi gondolata a nemzedékek szolgálata lesz. A témaválasztás kettős értelemben is jellemző a könyvtárakra: egyrészt jelzi, hogy a könyvtárak és a könyvtárosok jelentős értékeket őriznek, mondhatni az emberi kultúra összességére kiterjedő érvényességgel, melyeket a változó időben változó módon, a technikai lehetőségeket kihasználva igyekeznek megtartani és rendelkezésre bocsátani. A másik vetület, hogy az egymást követő nemzedékeknek folyamatosan változik a tudás- és ízlésvilága, érdeklődési köre, felkészültsége. A korszerű és hatékony könyvtári szolgáltatások alapja, hogy a szolgáltató tisztában legyen a használói kör(ök) sajátosságaival, igényeivel, össze tudja hangolni tevékenységében az eltérő igényeket, meg tudja jeleníteni kínálatában a különböző generációk számára nyújtott lehetőségeket, szolgáltatásokat.”

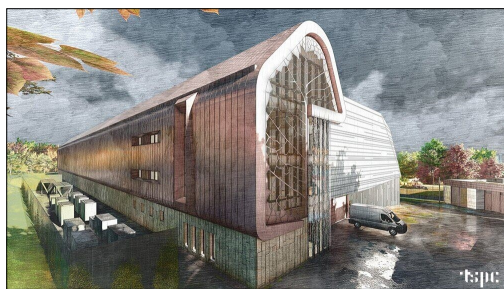
Forrás: <https://mke.info.hu/blog/>

„A Bázeli Zeneakadémia pályázatot hirdetett, melynek lényege egy olyan zenemű elkészítése, melyben köszönetet mondanak a járvány idején frontvonalban küzdő embereknek, és lelki támogatást nyújtanak az érintetteknek. Erre adta be pályaművét Mentés Dániel, mellyel megnyerte a hétszáz frankos első díjat, valamint esélyes a zsűri különdíjára is. Dániel az *Áldjad, én lelkem, a dicsőség örök Királyát!* kezdetű

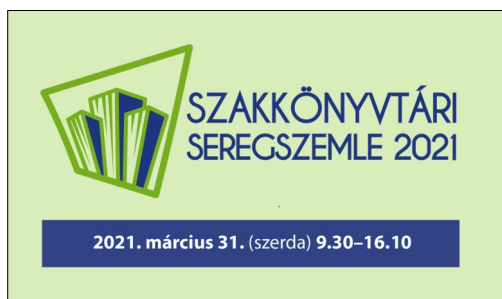
egyházi éneket dolgozta fel nyertes videójában, melyneknemcsak átdolgozott szövege, hanem kreatív videója is kiemelkedő lett.

Forrás: https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=agJRtVNeUl0&feature=emb_logo

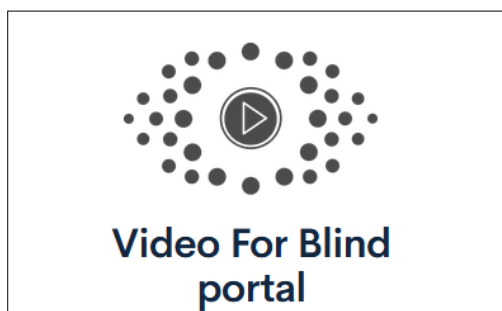

Elkészültek az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) új, piliscsabai raktárának látványtervei. A piliscsabai beruházás célja az archiválási, azaz tartós megőrzési kötelezettséggel érintett (sokszor muzeális) dokumentumok megfelelő tárolása. Magyarországon előkép nélküli, de a világon is egyedinek számító, különleges épületet tervezett a megrendelő Nemzeti Vagyonkezelő és az üzemeltető OSZK számára a TSPC Csoport: Piliscsabán, a Iosephinum területén épülhet meg az az úgynevezett archivális raktár, amely az írott nemzeti örökség megőrzésének helye lesz. A könyvtár vezetősége gratulált a tervezőknek, és reményét fejezte ki, hogy hamarosan a nemzeti könyvtár új központi épületének tervei is elkészülnek. Egyúttal megköszönte azoknak az OSZK-s kollégáknak a munkáját, akik szakmai ismeretükkel segítették a tervezés folyamatát.

Forrás: <http://www.oszk.hu/hirek/>

A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár, a MKE Társadalomtudományi Szekciója és az OSZK által 2021. március 31-én megrendezett online esemény célja a szakkönyvtárügy aktuális kérdéseinek megvitatása és az egyes szakkönyvtárak, szakkönyvtártípusok helyzetének, eredményeinek bemutatása volt. Néhány előadóra és előadásra különösképpen szeretnénk a figyelmet felhívni: Vizvári Dóra (könyvtárvezető, Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár): *Koronavírus-információk – Medinfo*, Király Péter (tudományos munkatárs, GWDG, Göttingen): *Adat a könyvtárban*, Karácsony Gyöngyi (főigazgató, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár): *Tereken innen és túl: ügyfélközpontú térátalakítás a DEENK-ben*, Soós Sándor (osztályvezető, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ) *Covid: Tudástérkép és Tudásbázis Portál*. A teljes program elérhető <https://kshkonyvtar.videotorium.hu/hu/channels/5112/szakkonyvtari-seregszemle-2021>

„Lenne kedve csatlakozni egy nemes feladathoz? Ön dönti el mikor, mennyit vállal magára belőle. Ha bármilyen kérdése van, fordulhat hozzám bizalommal. Elkészült az app is hozzá. Így minél több látó ember segíthetne a vakoknak, látássérülteknek videó tartalmak, vizuális tartalmak elmondásában/leírásában. A *Be my eyes* és a *Táv szem* egy-egy helyzetben nyújt általános támogatást, csupán perces időtartamban. A *videoforblind* magyar fejlesztés, a platform fordítása több nyelvre folyamatban van... Nagyon sok önkéntesre van szükségünk, hogy minél több videó, minél több nyelven kerüljön leírásra. Két fő rész van. A <https://app.videoforblind.com/> címen elérhető mobil/web alkalmazáson a látássérültek kereshetnek a narrált/leírt videók között, meghallgathatják a leírást és új videók leírását kérhetik. A <https://portal.videoforblind.com/> címen elérhető másik portál a látóknak készült. Egyrészt audio-narrációról van szó, másrészt főként pár perces Youtube videók

esetében arra törekszünk, hogy egy látássérült személy minél többet megtudjon a videóban vizuálisan átadott információkból, és a szórakoztatás/élvezeti faktor másodlagos szempont. Ezért a videót jelenetekre osztjuk és az adott jelenethez tartozó leírás elolvasása alatt a videó megáll. A platform támogatja egyébként mind az írott, mind az audio narrációt. Minden videó leírását 3 részre osztjuk: a jelenetek, a megjelenő karakterek és a helyszínek leírása. Önkéntesekből álló közösséget szeretnénk felépíteni, akik szívesen töltenek 1-2 órát azzal, hogy egy adott videót leírják. Remek lenne, ha minél több helyről érkeznének információk. Köszönettel! Balázs (preghbalazshangoskonyvek@gmail.com)

Forrás: KATALIST

Óriási könyvespolccá változott a Bethesda Gyermek-kórház Hungária körút felőli kerítése, ahol mostantól a Pál utcai fiúktól a Frakkon át Dóka Péter: *Az ellopott zsiráf*ig generációk kedvenc mesekönyvei, gyermek-könyvei sorakoznak. Hogy barátságosabb környezet fogadja a gyerekeket és az arra járókat, Babos Bertalan „Zsili” képzőművész csapatával, a költészet napja alkalmából átfestették a kerítés szürke betonelemeit. A kezdeményezés az olvasást is népszerűsíti, és a gyógyulást is szolgálja. „Hiszünk benne, hogy egy jó könyv minden gyermek lelkét megerősíti, és a betegség idején nemcsak a figyelmét tereli, hanem akár gyógyító ereje is lehet”.

Forrás: <https://pestbuda.hu/cikk/>

Megjelent Ceglédi Edit: *Az obesitas magatartástudományi vonatkozásai* című könyve. „Az elhízás a XXI. század egyik legnagyobb jelentőségű népegészségügyi problémája. Prevenciója és hatékony kezelése optimálisan integratív és páciensközpontú szemléletben, élet-hosszig tartó multidiszciplináris gondozás keretében valósítható meg. Mindezt megnehezíti az elhízásnak az egészségügyi ellátórendszerben is megjelenő negatív megítélése, a kezelési együttműködésben mutatkozó problémák gyakorisága és a visszaesésre való fokozott veszélyeztetettség. Éppen ezért az obezitás epidémiájának visszaszorításáért folytatott küzdelem sikerének előfeltétele az elhízással szembeni negatív attitűdök pozitívabbá formálása és az elhízással élő páciensek stigmatizációjának csökkentése. Mindezt elősegíti az obezitás komplex etiológiai hátterének megértése és a hatékony testsúlykontrollt nehezítő sokrétű tényezők megismerése. A páciensek kezelési együttműködésének növekedését hatékonyan támogathatja a folyamatos munkálkodás a motiváció növelésén, illetve szinten tartásán és az egészséges testsúlykontrollt szolgáló magatartásokat megcélzó készségfejlesztés. A kötet mindezen területeket érinti, az elméleti tudás mellett a mindennapi klinikai munka keretében is jól alkalmazható gyakorlati készségekkel ruházza fel a szakembereket, az egészségügyi ellátórendszer valamennyi szegmensében.”

Forrás: Somorjai Noémi

Könyvtárak és olvasók: összetartozunk – a nemzeti könyvtár és az országos könyvtárszakmai szervezetek oltásregisztrációs felhívása

*„A mennyország olyan hely lehet, ahol a hét hét napján,
a nap huszonnégy órájában nyitva áll a könyvtár.”
Alan Bradley*

Magyarország nemzeti könyvtára, az Országos Széchényi Könyvtár és a hazai könyvtárakat, könyvtárosokat, információs szakembereket tömörítő országos könyvtárszakmai szervezetek az alábbi felhívást teszik közzé.

A világ és benne a könyvtárak talán legnagyobb kihívása a napjainkban is tartó koronavírus-járvány okozta új körülmények és korlátok mindennapi leküzdése, megoldása. Most, amikor az elzártság és elzárkózás korszakát éljük, a szokottnál is nagyobb szükségünk van arra a lelki táplálékra, amelyet a könyv jelent, s azokra a hiteles információkra, amelyeket könyvtáraink közvetítenek. Fontos cél, hogy a kultúra megtartó ereje – a hagyományos és az elektronikus könyveken keresztül – a könyvtárak zárvatartása idején is minden magyar ember otthonában érezhetővé váljon, továbbra is felüdülést, bölcs derűt és tudást közvetítve a könyvtárhasználók számára.

Amint azt a Könyvtári Intézet felmérései is bizonyítják, a hazai könyvtárak szerepe a kulturális feladatok ellátásában e nehéz időkben is jelentős. A járványhelyzet okozta korlátozások miatt a korábbi, hagyományos ellátási modelleket felülírva hamar kreatív megoldásokat, alternatívákat kellett találnunk. Nemcsak saját szervezeti működésünk változott meg – nagyobb szerepet kaptak a távmunkában is végezhető tevékenységek, erősödött a munkafolyamatok digitalizálása –, hanem szolgáltatási palettánkat is szükséges volt átgondolnunk.

Országszerte könyvtárvételi pontokat létesítettünk, rendezvényeinket és kiállításainkat átköltöztettük az online térbe, idős vagy akadályal élő olvasóink igényeit számos településen a könyvek házhoz szállításával szolgáljuk ki. Amíg személyes részvételt igénylő szolgáltatásaink száma jelentősen visszaesett, online tartalomszolgáltatásainkat csaknem megdupláztuk, és a webes felületen folytatott kommunikációnkat jelentősen megerősítettük. Ott vagyunk blogokon, honlapokon, közösségimédia-felületeken, gyűjteményeink eddig nem látott mértékben érhetőek el az internet segítségével.

Ugyanakkor ahhoz, hogy valódi könyvtárról és tudásközösségről beszélhessünk, – rendezett gyűjteményeink és szakképzett könyvtárosaink mellett – elengedhetetlenek Önök, az olvasók, akiknek szolgálata hivatásunk lényege minden időben. Hisszük, hogy kölcsönösen várjuk a korlátozások nélküli találkozás lehetőségét. Most mindannyian tehetünk ezért.

Csaknem egy évvel a veszélyhelyzet első kihirdetése után a járvány elleni védekezés döntő szakaszához érkeztünk, és a tömeges oltások megindulásával minden lehetőségünk megvan arra, hogy mihamarabb újraindítsuk megszokott szolgáltatásainkat.

Olvasóink és munkatársaink egészségének megőrzése mindannyiunk számára elsődleges. Intézményeink és közösségi tereink biztonságosságának alapvető feltétele, hogy az országos átoltottság aránya elérje a szükséges mértéket. Ezért kérjük, hogy tájékozódjanak az oltásról a <https://vakcinainfo.gov.hu> weboldalon, és jelentkezzenek oltásra.

„A mennyország olyan hely lehet, ahol a hét hét napján,
a nap huszonnégy órájában nyitva áll a könyvtár.”

Alan Bradley

A KÖNYVTÁR A 21. SZÁZADBAN

korszerű
tanulási és
kutatási környezet,
barátságos közösségi
tér, szakképzett
könyvtárosok

lelki táplálék,
vidámság,
szellemi felüdülés,
tudásközvetítés,
hiteles
információ

Könyvtárak
és olvasók:
összetartozunk.
Tegyünk
a biztonságos
újraindításért!

**TÁJÉKOZÓDJON AZ OLTÁSRÓL A VAKCINAINFO.GOV.HU
WEBOLDALON, ÉS JELENTKEZZEN AZ OLTÁSRA!**

Országos Széchényi Könyvtár * Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma * Egyházi Könyvtárak Egyesülése * Informatikai és Könyvtári Szövetség * Könyvtár- és Információtudományi Társaság
* Könyvtárostanárok Egyesülete * Magyar Könyvtárosok Egyesülete
* Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

A gyulai kórház belgyógyászainak szakirodalmi tevékenysége Kezdetektől – napjainkig (1900-2020.)

Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes

Békés Megyei Központi Kórház Orvosi Könyvtára – Gyula

E-mail: g.tolgyag@gmail.com

„Az orvoslás legfőbb alapja a szeretet.”

(Paracelsus)

Tisztelet azoknak, akik az Élet őrzését, a megrendült egészség helyreállítását választották küldetésükként. Ők azok, akik naponta hallgatják panaszainkat és próbálnak legjobb tudásuk szerint segíteni a ki tudja, honnan és miért kapott, esetenként saját felelőtlenségünk által generált betegségek orvoslásában.

Mert ők az Orvosok.

Különös tisztelet közülük azoknak, akik a napi gyógyító, egészségmegőrző és -helyreállító küzdelem közben arra is szánnak időt, hogy tapasztalataikat, új ismereteiket leírják, előadják, ezáltal megosszák azokat hasonló küldetésű társaikkal. A „világtudás” ettől lesz lépésről lépésre egyre tökéletesebb. Az orvosok konferenciákon, tudományos üléseken, kongresszusokon cserélnek gondolatokat egymással napi gyógyító munkájuk során szerzett felismeréseikről, hogy így tegyék közkinccsé azokat. Gyógyítanak, közben kutatnak, megfigyeléseket végeznek, összefüggéseket keresnek, tapasztalatokat gyűjtenek, ezzel csiszolva azt a csodálatos tudományt, melyet orvoslásnak hívunk.

Megtisztelő volt számomra a dr. Márk Lászlótól, kórházunk Tudományos Bizottságának elnökétől érkezett felkérés annak apropóján, hogy 50 éves jubileumát ünnepli a Magyar Belgyógyász Társaság Dél-magyarországi Decentruma. Ebből az alkalomból emlékkönyv készült, amelyben a gyulai belgyógyászat történetét korábbi és jelenlegi osztályvezető főorvosok idézik fel. Márk főorvos azt kérte tőlem, mint az intézmény orvosi szakkönyvtárából, hogy próbáljam meg a lehető legteljesebb bibliográfiát összegyűjteni belgyógyászaink tudományos tevékenységéről, egészen a kezdetektől napjainkig.

Gyűjtőmunkám közben szembesültem a ténnyel, hogy a teljességre törekvés nemes, ám reménytelen próbálkozás. A pontatlan dokumentálás és a történelem zúrjavara megszakítja a folytonosságot, a legjobb szándék mellett is hiányokat hagyva maga után. Jelen gyűjtemény teljességét – egyéb nehezítő körülmények mellett – két világháború pusztítása tette lehetetlenné. Mégsem hiábavaló a vállalkozás, hiszen az elérhető és dokumentálható, a semminél jóval több információ által kirajzolódik egy olyan kép, amelyből számos összefüggés vonható le a kórházunk története során folytatott tudományos tevékenységről – most a belgyógyászokat, később talán kórházunk egyéb orvosszakmáinak művelőit is nyomon követve –, hogy végül összeérjen a gyógyító publikációs kör.

A bibliográfia szerkesztésének logikus vezérelve a kronológia, hiszen maga a kiadvány is – amelyben e gyűjtemény helyet kapott – egy történelmi áttekintés. Átala plasztikusan kirajzolódik az intézmény belgyógyászainak évről évre folyamatosan változó, bővülő tudományos aktivitása.

A kezdet

A publikációk gyűjtésének kezdeteként a ma is funkcionáló belgyógyászati tömb átadását, az 1900-as évet vettem alapul, hiszen innen indult el a gyulai belgyógyászat önállósdása és igazi fejlődése.

Dr. Berkes Sándor (kórházigazgató 1896–1924 között) először 1903-ban – majd ezt követően évente – évkönyvet adott ki az 1846-ban magánkórházként alapított, 1903-ban már Békés Vármegye Közkórházaként működő gyulai kórház 1902. évi tevékenységéről. Ebben a kiadványban bukkantam rá egy belgyógyászati cikkekre az akkori belgyógyászati osztály vezetője, Kun Pál orvos, Széll Imre tollából. Ezzel veszi kezdetét ez a szakirodalmi időutazás.

A gyűjtemény szerkezete

A fellelhető publikációkat – a fentebb említett kronológia elvét követve – évek szerint csoportosítottam. Ez a rendező elv érdekes összefüggéseket hozott felszínre a tudományos életben való megjelenés módjait tekintve.

A 20. század első évtizedeinek tudományos publikációi többnyire egyszerűsek – és elenyésző számúak – voltak. A szerzők, a történet kezdetét jelentő első gyulai vezető belgyógyászok: Kun Pál (1895–1920), Ángyán Károly (1920–1927), Bacsoni Barnabás (1927–1930) és orvosaik – Széll Imre, Sándor Ernő – még csak egy-egy publikációt tesznek közzé. Dr. Purjesz Béla (1930–1950) és dr. Hermann Béla (1951–1966) gyulai éveik alatt már sokkal termékenyebb írókként jelennek meg a szakirodalomban és nem egyszer társszerzőkkel publikálnak hazai, sőt külföldi szaklapokban.

A szakirodalmi aktivitás minőségi (és mennyiségi) áttörését az 1960-as évek és dr. Iványi János Gyulára érkezése jelentette. Az egyre gyarapodó, külföldön megjelent, idegen nyelvű cikkek fordításai, az orosz, német, esetenként francia, majd egyre inkább angol nyelven megjelenő folyóiratcikkekről készített referátumok jól jelzik egy új iskola kezdetét, ahol a külföldi szakirodalom figyelemmel kísérése – amely egyben az idegen nyelvek ismeretét is feltételezi – követelménnyé vált. Iványi tanár úr élete végéig követte ezt az elvet, legendásan sok referátumáért az Orvosi Hetilap szerkesztősége évről évre elismerő oklevéllel fejezte ki köszönetét, önállóan, illetve kollégáival írt közleményei közül kettőt (1971, 2002.) Markusovszky-díjjal jutalmazott.

Ugyanezt az iskolát képviselte dr. Deli László is, aki 1967 nyarán érkezett városunkba, létrehozva a gyulai kórházban a kardiológiát, mint önálló szakmát a belgyógyászaton belül, és akinek német és angol nyelvtudása, valamint több külföldi társintézettel ápolt kiváló

kapcsolata máig érezhető szakmai eredményeket hozott. Nem is beszélve arról az általa kidolgozott követelményrendszeréről és fegyelemről, amely napjainkban is minden osztály javát szolgálná.

A kórházunkban működő, a '70-es évek közepére immár három – diabetológiai, kardiológiai és gasztroenterológiai – profillal rendelkező belgyógyászat harmadik ikonja dr. Libor János, aki 1975-ben elindította a gyulai – sőt a régiós, modellként szolgáló – gasztroenterológiai ellátást, amely szinte azonnal az országos élvonalba emelte az itt folyó munkát. Életútját és publikációit olvasva megkérdőjelezhetetlen emberi és szakmai kvalitása.

A '80-as évektől e három kiváló mesternek már tanítványai is színre léptek és követték példaképeiket. Ez figyelhető meg publikációs tevékenységükben is. A '90-es években saját szakterületük dokumentálása mellett már a kórház társszakmáival írt közleményeik is kezdtek sokasodni, jól prezentálva az orvosszakmák közötti együttműködés hasznát a betegségek természetének és a gyógyítás új útjainak megismerésében.

Szerzőink közleményei közül természetesen csak azok kerültek be bibliográfiánkba, melyeket gyulai munkásságuk idején írtak. Ezt megelőző, illetve követő írói tevékenységüket ez a válogatás nem tartalmazza.

A publikációk sorrendje

A külföldi, majd a hazai folyóiratokban megjelent cikkek a periodikák betűrendjében, azon belül a megjelenés időrendjében kerülnek felsorolásra az alábbi sorrendben: külföldi lapokban megjelent közlemények, hazai kiadású, de idegen nyelvű publikációk, könyvfejezetek, magyar folyóiratcikkek.

A bibliográfia „aktív” elérése

A kórházunk belgyógyászainak publikációs tevékenysége iránt érdeklődők nem csak e könyv oldalain, de online is „szörfölhetnek” a bibliográfiai tételek között. Sőt! Élve az internet kínálta lehetőségekkel, a Békés Megyei Központi Kórház honlapján (www.bmkk.eu) helyet kap a teljes – aktív linkekkel, digitális azonosítókkal, valamint az eredeti közleményeken túl kongresszusi beszámolókkal, könyvajánlókkal, folyóirat referátumokkal kiegészített – bibliográfia, amely reményeink szerint folyamatosan bővül majd az idők során. Az online gyűjtemény extra lehetőségekkel teszi teljessé a publikációs listában történő tallózást. Ilyen „extra” (bár ma már természetes) a közlemények azonosító száma, a digital object identifier (doi), ami a pontos találat felkutatását segíti, így ahol csak elérhető volt, ott szerepel a DOI, PMID azonosító szám is. További extra adalék a magyar publikációk esetében 1990-től feltüntetett permalink is, mely e gyűjtemény egyik forrásának hozadéka.

Források

A bibliográfiai tételek felkutatásában – a szerzők saját publikációs listáin kívül – alapvetően három forrás volt segítségemre: a Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Kereshe-

tó Adatbázisa (MATARKA), az Arcanum Digitális Tudománytár (ADT) és a Magyar Orvosi Bibliográfia (MOB). Utóbbi 1990-től (néhány folyóiratszám esetében már 1989-től) digitálisan is feldolgozza a publikációk bibliográfiai adatait, ezért ettől az időponttól a bibliográfia online változata tartalmazza a MOB állandó linkjét (permalinkjét) is az egyes irodalmi hivatkozások végén. Az Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár által folyamatosan gondozott Magyar Orvosi Bibliográfia 2005-től a megjelent cikkek absztraktjaival is kiegészíti az egyes tételeket, ezért az említett permalinkeket két okból is hasznosnak tartottam feltüntetni az online bibliográfiában: Egyrészt segítségnek szántam a szerzőknek publikációik megjelenési adatainak pontosítására, kiegészítésére, ellenőrzésére, hiszen előfordulhat (és bizony elő is fordul), hogy jegyzékeik egy-egy tétele pontatlan, hiányos. Másrészt a bibliográfiai adatok végén feltüntetett link által – 2005-től – egy adott közlemény iránt érdeklődők közvetlen betekintést nyerhetnek, ha nem is a teljes szövegbe, de annak rövid tartalmába. A 2000-es évektől általánossá váló dokumentum azonosítók (doi) megjelenése által már csak kiegészítő információvá válnak ezek a linkek, hiszen a doi közvetlen hozzáférést enged az absztraktokon túl a teljes szövegű cikkekhez is – persze csak akkor, ha az érdeklődő rendelkezik hozzáféréssel az adott publikációhoz, illetve az azt tartalmazó adatbázis-hoz, ami pedig egy biztos szakirodalmi háttérrel feltételez.

A biztos háttér

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének elnökségi tagjaként rálátás nyílik számomra szakkönyvtári hálózatunk élő kapcsolatrendszerére, amely nélkülözhetetlen előnyökkel szolgál napi munkánk mellett többek között a jelen bibliográfiához hasonló összeállítások elkészítése során is. Digitális világunkban, ahol az internet és az általa kínált digitalizált szakirodalom (amelynek hitelessége, relevanciája persze helyenként igencsak megkérdőjelezhető) valóban hatalmas – de inkább csak technikai – segítség hivatásunkban. Nap, mint nap tapasztaljuk – még az országos tendenciaként megfigyelhető, fogyatkozó számú orvosi könyvtáraink tényének ismeretében is –, hogy az internet mindössze egy eszköz, melynek segítségével villámgyorsan elégíthető ki a felszínes tudományos kíváncsiság. A biztos háttér, a tudományos bizonyosságot azonban szakkönyvtári hálózatunk jelenti az igényes szakirodalmi tevékenységet végzők számára, hiszen lektorált adatbázisokból dolgozunk, korrekt, valós, ellenőrizhető adatokat szolgáltatunk és rendszerezzük azokat felhasználóink igénye szerint. Könyvtáraink szakirodalmi ellátottsága persze többnyire korlátozott, hiszen a minőségi publikációkat kínáló adatbázisok gyakran meghaladják kórházaink költségvetési kapacitását. És itt lép be országunkat átszövő szakkönyvtári hálózatunk jelentősége, mely által az esetenként elérhetetlennek tűnő szakirodalom is hozzáférhetővé válik felhasználóink számára, önzetlen és fáradhatatlanul segíteni kész kollégáink által. Az internet előnyeit használva aztán (melyhez azért egy stabil informatikai háttér is szükséges!) már pillanatok alatt megoszthatjuk egymással a saját állományunkból hiányzó, ám máshol hozzáférhető – vagy fordítva: a nálunk meglévő és máshol elérhetetlen – szakirodalmat. Így fordulhat elő, hogy egy telefonon érkezett kérés már addigra teljesül, mire a hívás befejeződik.

Ezen szakirodalmi gyűjtemény összeállításában is többször kaptam segítséget az ország különböző orvosi könyvtáraitól a számomra akkor még elérhetetlen adatbázisokban való keresés idején. Itt szeretném megköszönni Dr. Gracza Tündének, a Pécsi Tudományegyetem Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtára vezetőjének, Vízvári Dórának, az ÁEEK Országos Egészségtudományi Szakkönyvtára vezetőjének és könyvtárosainak, Kovács Beatrixnek és Kovács Ildikónak, továbbá Pogányné Dr. Rózsa Gabriellának, a Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtára vezetőjének, valamint Somorjai Noéminek, a Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézete könyvtárosának önzetlen – kötelességükön és munkaidejükön jóval túlmutató – segítségét, mellyel gyűjtőmunkámat teljesebbé tették!

Orvosi könyvtárosként nagy élmény volt számomra ez a kórházunk belgyógyászainak tudományos tevékenységét feltáró időutazás. Köszönöm nekik, hogy a 120 évet átfogó, a tudomány ösvényein kanyargó felfedező úton utastársuk lehettem.

*„Az idő halad. Holnapra tegnappá lesz a más,
De addig élsz, amíg emlékszik valaki rád.”*

*Múlt és jelen: az 1900-ban átadott gyulai belgyógyászati pavilon
a modern diagnosztikai és műtéti tömb ölelésében*

A gyulai belgyógyászat története

Pogányné Dr. Rózsa Gabriella (PhD)

MH EK JTKI Tudományos Könyvtár

E-mail: prg1971.05.29@gmail.com

Az egyetemes orvostörténet csodapalotáját regionális, szakterületi, kronologikus, intézményi és bibliometriai aspektusok szerinti elemek, mívesen kidolgozott kövek építik fel. Ezek egyike a Dr. habil. Márk László PhD osztályvezető főorvos szerkesztésében – COVID ide, COVID oda, vagy éppen emiatt – 2020-ban megjelent szép kivitelű kiadvány, *A gyulai belgyógyászat története*. És éppen ezek az építőkövek azok, amelyek amellet, hogy a „nagy egész” nélkülözhetetlen részei, emléket állítanak egy-egy intézmény, tudományos műhely, az ott gyógyító, életet mentő és nevüket publikációikban úgyszintén a hálás utókorra hagyó orvosoknak és segítőiknek, illetve jól reprezentálják az illető gyakorlati, valamint tudományos központ vonzását – jelen esetben a határok jelentette régió túlőve.

A Magyar Belgyógyász Társaság Dél-magyarországi Decentruma fennállásának ötvenedik évfordulója adta a kötet közrebocsátásának apropóját, hiszen „Nem élhetünk a jelen vakságában. Fontos a múlt, pláne, ha az olyan dicsőséges, mint ahogyan a kötetben bemutatjuk. A könyv a koronavírus (Déry Tibor nyomán) „hordaléka”. Az ötlet a járványveszély ideje alatt, a kijárási korlátozás és a lakosság izolációja céljából lecsökkentett ambuláns orvosi ellátás következményeként adódott szabad szellemi kapacitásnövekedés és több szabadidő nyomán született” – olvasható a szerkesztői bevezetőben.

A kiadvány kapcsán érdemes azonban visszatekinteni a dicső múlt kezdőpontjára, a szervezet megszületésének pillanatára is, ahogyan ezt a híres Magyar Imre belgyógyász professzor beszédében összefoglalta: „Az a körülmény, hogy a Magyar Belgyógyász Társaság taglétszáma a múlt év [1969] decemberében tartott közgyűlés óta mintegy 150 fővel növekedett, azt bizonyítja, hogy belgyógyászaink átérzik az összefogás, áttekintés, integrálás szükségességét. És különösen örvendetes az, hogy az új tagok nagyrészt fiatalok, vagyis végre a fiatalok is belátják a specializálódás modern idők diktálta rohamos iramában a belgyógyászat integritására törekvés fontosságát. Minél több taggal működik a magyar belgyógyászok társasága, annál hatásosabb ez a működés. Minél aktívabban vesznek részt a Társaság ügyeiben a tagok, annál eredményesebb. ... Meg kell jegyezni, hogy példamutató a vidék aktivitása, a főváros számban nagyobb belgyógyászaival szemben. ... Megalakult a Dél-magyarországi és az Északkelet-magyarországi Szekció is. A mostani nagygyűlésre beküldött előadások közt túlnyomó nagy számmal a vidéki munkahelyek munkálatai szerepelnek. Jó volna, ha a fővárost is legalább ilyen mértékben aktivizálni lehetne.”¹ Maga *A gyulai belgyógyászat története* című könyv pedig ékesen bizonyítja, hogy a Dél-

¹ Magyar Imre: *Megnyitó beszéd: Belgyógyász Nagygyűlés 1970. november 5-6. In: Magyar Belorvosi Archivum. 1970. p. 282.*

magyarországi szervezet szakorvosai megtartották közösségük kezdeti lendületét és mind a mai napig fontos ágensei egyre jobban specializálódó szakterületüknek/szakterületeiknek. A Decentrum félévszázados történetét Dr. Pocsay Gábor főorvos tekinti át a rendezvények részletes adattárát adva, de az alapos adatgyűjtés mellett összeállítása a Szegedi Orvostudományi Egyetemmel való szellemi kapcsolatokra és a régiiek, erkölcsiségének orvosi habitusának úgyszintén emléket állít: „széles látókörű és a beteg sokszor nehezen értelmezhető panaszain elgondolkozik(!)”.

Az intézmény vonatkozó tevékenységének teljes históriája 1846-ig vezethető vissza, ettől az évtől, illetve Gyula középkori „gyógyító hagyományaitól” indul a város belgyógyászat-története, amely szépen ível az 1846-os 10 „interdiszciplináris” ágytól a mai Békés Megyei Központi Kórház Pándy Kálmán Tagkórháza differenciált szervezeti struktúrában működő gyógyító osztályainak Dr. Katona András, Dr. Pocsay Gábor és Dr. Dudás Mihály, Dr. Novák János, Dr. Bányai Tivadar, Dr. Erdei Ferenc, Dr. Jambrik Zoltán részleg- vagy osztályvezető főorvosok tollából származó bemutatásáig. Az egyes részlegek története a kórházi működés és a gyógyító tevékenység számadatain, az orvostechnikai fejlesztések eredményein túl az ott folyó tudományos életbe, a konferenciák, tudományos minősítések eredményeibe, kitüntetések megszerzésébe és a mindennapokba is betekintést enged az olvasónak, az osztályos névsorok, néhol anekdoták átolvasása, illetve a jól megválasztott fényképek nézegetése közben a munkatársakszemélyes ismerőseink lesznek, szinte velük járjuk napjaik rutin-útjait a korábbi vagy akár jelenlegi épületek folyosóin. A személyes ismeretség érzését a tomus legterjedelmesebb fejezete, A gyulai belgyógyászat és határterületein dolgozó orvosok (2020. június 1-ig) című összeállítás jelentős mértékben erősíti, amelyben a jelenlegi doktorok fényképe, szakmai életrajza, eddigi működésük legfontosabb csomópontjai kaptak helyet, de számos bemutatkozás a magánember karakteréből is felvillant momentumokat a családi háttér, a hobbi, különleges tehetségek megemlékezésével. Az egyetemes és a regionális kapcsolata, összefonódása bontakozik ki abban, hogy a gyulai kórház, valamint a dél-magyarországi szakmai szervezet merítése a Kárpát-medence magyarságának egésze, számos Pándy-s orvos családja Erdélyben gyökerezik. Ez a genius loci speciális szint ad az intézménynek, ennek következtében pedig a házat reprezentáló kötetnek; a doktorok „szócikkei”-nek közzététele a kórházi honlapon hasznosabb segítség lenne a betegek számára kezelőorvosuk kiválasztásában, mint a net „markmaydoctor”-szerű oldalai.

A címlapról szerényen a háttérbe (a címlap hátoldalára) vonult a társszerkesztő, Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes, akit a belgyógyászati kutatás és praxis e szeletének könyvészeteti számbavétele, a bibliográfia dicsér. A gyulai belorvoslás tudományos téglarakásában az első forrás 1903-ból származik, a város belgyógyászai pedig 2020-ig összesen 807 közleményt jegyeztek itthon és külföldön. A mindannyiunk számára jól ismert könyvtáros kollegina (és – ezt is tudjuk róla – még sok más, például szakfolyóirat- és kórházi lap szerkesztője, aki ikebanáival, fotóival és verseivel is rendszeresen megörvendeztetni a kiadványok olvasóit) kronologikus szakbibliográfiájában a kötet első felében vázolt tudományos és intézménytörténeti áttekintés bibliometriai aspektusát tükrözi vissza. A könyvészetből nyomon követhető az egyes korszakokban virágzó kutatási témák, a helyi egy- vagy több-

szerzős kutatás, publikálás változása, azoknak a fórumoknak az áttekintése, amelyekben a doktorok megnyilvánultak szakorvos kollégáik vagy betegeik, akár a régió egészségesebb életre vágó, azért tenni is hajlandó lakói számára.

Kórház és tudomány, test és lélek, orvosi praxis és szakmai hatás, intellektus és érzelem, szaktudás és emberség ... helyet kapott A gyulai belgyógyászat története című, a tartalom szépségéhez méltóan szép kivitelű kötetben minden, ami az orvosláshoz és az egészséghez tartozik. Ha már betegnek kell lenni, ilyen kórházban, ilyen orvosok kezéből jó gyógyulást találni.

(Márk László (szerk.): A gyulai belgyógyászat története. Gyula : [Szívdobbanás Alapítvány], 2020.)

Fotó: <https://www.gyulaihirlap.hu/135972-kotetbe-foglaltak-a-gyulai-belgyogyaszat-tortenete>

Egy névváltozás és ami mögötte van

Melega Krisztián - Antal Mihály

Dr. László Elek Kórház és Rendelőintézet, Orosháza

E-mail: konyvtar@ohk.hu

Több éves álmunk valósult meg 2020. december 10-én, amikor az Orosházi Kórház hivatalosan is felvette Orosháza első tudós orvosának nevét. Dr. László Elek 1869-ben lett a község orvosa és munkásságának évtizedei alatt rengeteget tett a településen és a környéken élők egészségéért, motorja volt annak, hogy Orosházán fejlődjön az egészségügy.

„Lelkem ideálja s vágyaim netovábbja volt Orosházán egy községi kórházat állítani, melyre éppoly szüksége van a községnek, mint az orvosnak.” Dr. László Elek visszaemlékező szavaiból is látszik, hogy már idejekorán felismerte, milyen nagy jelentősége van egy település életében a gyógyító intézménynek.

Ki volt kórházunk névadója?

Az alábbiakban összefoglaljuk névadónk rövid életútját, amit korábbi ápolási igazgatónk, Greksza Lászlóné, valamint Orosháza díszpolgára, Koszorús Oszkár helytörténész által összeállított anyagokból készítettünk. Emellett rövid áttekintést nyújtunk az orosházi egészségügy utóbbi évtizedekben történt fejlődéséről egészen napjainkig.

Dr. László Elek (1841. június 16.-1919. március 27.) orvos-sebészdoktor és szülész

Pápán született és nevelkedett. Gimnáziumi tanulmányait a pápai református főiskolán, a felsőbb osztályokat a soproni ágostai evangélikus kollégiumban végezte. 1860-tól a pesti egyetem orvostan hallgatója volt, 1865-ben a bécsi egyetemet látogatta. Innen visszatérve Pesten a Szent-Rókus Kórházban segédkezett. 1869-ben Orosházán telepedett le, mint községi orvos. Innentől fél évszázadon át szolgált az orosháziakat. Egész életében azt az elvet vallotta, amit pesti professzorai: „Másoknak élni, nem magának, ez adja az orvosi hivatás lényegét.”

Már orvosi pályája kezdetén igen sok dolga akadt az orosházi lakosság egészségének fenntartása érdekében. Évről évre szedték áldozataikat a különböző járványok (kolera, diftéria, vörheny, kanyaró, himlő, stb.). Saját költségén nyomtatta és ingyen osztogatta felvilágosító írásait, megmentve ezzel sokak életét.

1873-ban Orosházán súlyos kolerajárvány dült, amely 894 lakos halálát okozta. László Elek fiatal orvosként élte át a tragédiát, ekkor fogalmazta meg legfontosabb életcélját, a kórház, menház, járványkórház létesítését. Munkássága alatt tanulmányt írt Orosháza közegészségügyi helyzetéről, melynek hatására 1892-ben járványkórház épült az akkori községben. 1902-re elkészült egy új menház is, amely a szegények ellátását karolta fel. Bár

megszületett az új kórház tervrajza, az I. világháború és az infláció gátat vetett a további fejlődésnek, így László Elek már nem élhette meg, hogy élete álma, a községi kórház felépüljön.

Az ő nevéhez fűződik Gyopárosfürdő gyógyvizének felismerése és elismertetése. 1869-ben vegyelemezte a tó vizét, melynek során megállapították, hogy gyógyhatása alkalmas ízületi bántalmak, csúzos, köszvényes, bénulásos betegségek kezelésére. Az artézi kutak fúrásának szorgalmazója volt, mivel meggyőződése szerint a jó ivóvíz a járványokat visszaszorítja.

Dr. László Elek a betegei között

Orvosi munkája mellett élénken részt vett a település és Békés megye közéletében is. A helyi képviselő-testület tagja, az iskolán kívüli népművelés egyik vezetője, az evangélikus egyházközség felügyelője volt. Vezető szerepet töltött be az Orosházi Takarékpénztárban, a kaszinóban, az Önkéntes Tűzoltó Egyletben, a Színműpártoló Egyesületben. Szerepet kapott a megyei törvényhatósági bizottságban, a megyei közegészségügyi egyesületben, 1872-től Békés megye tiszteletbeli főorvosa volt.

Belekóstolt a napi politikába is. Az orosházi választókerület Szabadelvű, majd a Függetlenségi és 48-as pártjának elnökeként tevékenykedett.

A modern gyógyászat kialakulása és fejlődése

Orosházán egészen a várossá nyilvánításának idejéig, 1946-ig magánintézetek biztosították a fekvőbeteg ellátást. 1950-ben nyílt meg a Szülőotthon a mai Könd utca és Huba utca sarkán, a menházban pedig több alapszakmás kórház alakult 1952-ben. A belgyógyászat, a sebészet és a szülészeti osztály hamarosan egyesült és létrejött 1958-ban a volt Varga villában a Tüdőosztály is.

A város dinamikus ipari fejlődésének és üvegiparának köszönhetően 1962-re az akkori egészségügyi miniszter letehetette az új 400 ágyas kórház alapkövét. Az orosházi kórház az 1967. április 30-i átadása után 27 település 150 ezer lakosának nyújtott ellátási kötelezettséget. Elkészült a gyógyszertár, a kiszolgáló egységek, mosoda, konyha, műhelyek, amelyek a mai napig is üzemelnek.

A szakrendelő intézet 1984-ben épült fel. 2015-ben egy Európai Unió pályázatnak köszönhetően új Központi Technológiai Tömbbel bővült a kórház, amely diagnosztikai egységek, sterilizáló mellett egy minden igényt kielégítő központi műtőblokkot is kapott.

A Dr. László Elek Kórház és Rendelőintézet napjainkban meghatározó intézménye a városnak, dinamikusan fejlődő, alapszakmákat felölelő városi kórháznak felel meg. Jelenleg közel 800 fős dolgozói létszámmal, 317 aktív, 80 krónikus és 26 mozgásszervi rehabilitációs ágyon folyik a gyógyító munka, amelyet 13 férőhelyes nappali kórházi ellátás egészít ki. Az alapítása óta eltelt több mint 50 év alatt egy alapszakmás kórházból mára egy modern, európai színvonalú ellátó intézet született.

Dr. László Elek szobra a kórház aulájában

Dr. László Elek emlékezete

Orosháza Város 2007-ben alapította a Dr. László Elek-díj Orosháza Egészségügyéért kitüntetését, ami évente két fő részére adományozható azon Orosházán működő orvosoknak és egészségügyi szakdolgozóknak, akik kiemelkedő munkát végeztek. Nevét viseli a kórház melletti lakótelep, valamint a kórház aulájában van kiállítva bronz mellszobra, 2020-ban pedig dr. László Elek munkássága bekerült Orosháza települési értéktárába is.

Végül idézzük fel azoknak a kórházigazgatóknak a nevét, akik az elmúlt évtizedekben hozzájárultak kórházunk fejlődéséhez és tudásukkal, hitükkel, emberségükkel történelmet írtak e falak között:

Dr. Székely Andor
 Dr. Kurai János
 Dr. Zékány Gyula
 Dr. Gazdag István
 Dr. Antal Mihály

Dr. Hampel Ferenc
 Dr. Gervain Mihály
 Dr. Kalmár Mihály
 Dr. Duray Gergő

Szakkönyvtári Seregszemle

Egy személyes összefoglaló és beszámoló

Vizvári Dóra

OKFÓ, Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár
E-mail: vizvari.dora@okfo.gov.hu

Immáron hatodik alkalommal rendezte meg a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára a Szakkönyvtári Seregszemlét.

Amint megjelenik a felhívás a KATALIST-en, érdemes szinte azonnal regisztrálni, mert gyorsan meg szokott telni a KSH díszterme.

Idén, 2021-ben sajnos csak online volt lehetőség a szervezésre, a technikai hátteret az Országos Széchényi Könyvtár adta a Microsoft Meetings felületükön. Most nem kellett sietnem a regisztrációval, ugyanis meghívott előadóként vettem részt a konferencián, 2021. március 31-én. A meghirdetett program után közvetlenül kaptam felkérést ezen cikk megírására is. Mivel az előadásom témájáról már írtam az Orvosi Könyvtárakba (2020/2-es szám), ezért csavartam egyet a felkérésen. Úgy gondoltam, hogy inkább összefoglalom, hogy mit képvisel – az én meglátásom szerint – ez a rendezvény a szakmai palettán.

A Szakkönyvtári Seregszemle

A rendezvénysorozat 6 éve indult útjára, a konferencia első alkalommal ezt írta a weboldalon: „A rendezvény célja, hogy képet adjon a különféle szakkönyvtárak helyzetéről, eredményeiről, problémáiról, illetve közös fórumot teremtsen e rendkívül színes terület szereplői számára a legidősebb (szak)könyvtári kérdések megvitatására.”¹

Rendszeresen érzem a különböző szakmai eseményeken, hogy egyre nagyobb az eltérés a szakkönyvtárak és a közművelődési könyvtárak között. Már nem értjük annyira egymást, mások az eszközeink, az olvasóink és a lehetőségeink is. A szakkönyvtárakban folyóiratokban és adatbázisokban gondolkozunk, egyre ritkábban találkozunk személyesen az olvasókkal, egyre modernebb tudást kíván tőlünk a szakma és az információtudomány is nagyon gyorsan fejlődik.

Lehet, ez igaz más könyvtári területen is, de már a Networkshop-on, a másik számomra érdekes konferencián is szoktam azt érezni, hogy nem ugyanazokkal a kihívásokkal szembesülünk, máshova tesszük a hangsúlyt.

Szeretem ezt a rendezvényt, mert itt tényleg egy nyelvet beszélünk. Mindeközben megjelennek a nagy könyvtárak (egyetemi könyvtárak, országos szakkönyvtárak) és a kicsi, egy-személyes könyvtárak is, amitől valóban színes a kép.

A sorozatot a KSH könyvtára hozta létre, társzervező a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Társadalomtudományi Szekciója. Rögtön az első alkalommal az orvosi könyvtárak is

¹ http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2016

képbe kerültek. Érdekes volt most visszaneznom Palotai Marika előadását, ismerősek voltak az előadásának a diái. Az orvosi szakkönyvtárak helyzete a mai Magyarországon – egy kérdőív tanulságai. (<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/79/10439>)

Akkor még sajnos nem vettem részt személyesen, csak utólag tudom megnézni a videófelvételeket. A digitális oktatás, a Zoom meetingek és online megbeszélések után már nem meglepő, hogy visszanezhető egy előadás, de hat évvel ezelőtt még kuriózum volt.

A Szakkönyvtári Seregszemle szervezői viszont megugrották ezt az akadályt.

2016 - 2016. március 29. (http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2016)

2017 - 2017. március 21. (http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2017)

2018 - 2018. március 6. (http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2018)

2019 - 2019. március 12. (http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2019)

2020 – 2020. március 10. (http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2020)

2021 – 2021.. március 31. (http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=seregszemle_2021)

2016

2016-ban Fülöp Ágnes volt a KSH könyvtárának vezetője. Helyettese Rózsa Dávid a szakkönyvtárakkal foglalkozott, mint kutatási terület. Azóta megjelent a könyve is: *Szakkönyvtárak a holnap határán.*² Külön fejezet szól az orvosi könyvtárakról és az orvosi könyvtáros hálózatról.

A fülszövege: *„A hálózatos világban a könyvtárak elvesztették monopolhelyzetüket a tudományos információszolgáltatás terén. A szakkönyvtárosoknak egyszerre kell megküzdeniük a digitális dokumentumtermelés és a globalizálódó kutatói hálózatok jelentette kihívással. A változások természetének félreértése volna azonban, ha csupán a veszélyeket érzékelnénk, és nem ismernénk fel a megújulási lehetőségeket. Sohasem volt még ennyire fontos, hogy egy szakkönyvtár valóban minőségi szolgáltatásokat nyújtson, és sohasem volt még ennyire életbevágó, hogy azok ne csak a hagyományos szakkönyvtári szolgáltatások legyenek.”*

2018-ban Rózsa Dávid lett a KSH könyvtárának vezetője. Országos szakkönyvtár, így több alkalommal is kapcsolatba kerülhettem Dáviddal, nagyon inspiráló szakmai kapcsolat alakult ki. Egyszer meghívtuk egy belső képzésre is, a közösségi médiáról, mint eszközről volt szó. Egy órás előadással készült, de három órás eszmecsere lett belőle. Dávid azóta az Országos Széchényi Könyvtár vezetője, sok sikert és kitartást kívánok neki!

Beszámoló a teljes rendezvényről:

Rólunk, nekünk, általunk – Szakkönyvtári seregszemle a KSH Könyvtárban. OGYK.hu, 2016. április 8.

Szuly Rita – Pásztor Angelika – Horváth Balázs – Cseh Gabriella: Szakkönyvtári seregszemle, 2016. Könyvtári Levelező/lap, 2016. 5. sz. 3–22. o.

² Rózsa D. *Szakkönyvtár a holnap határán.* Budapest: KSH; 2018.

2017

Sajnos még ezen a rendezvényen sem voltam személyesen jelen. De az orvosi könyvtárakat mégis képviselte egy előadó: Fazekas Andrea a Richterből. A gyógyszeripari szakkönyvtárak helyzete napjainkban (<https://kshkonyvtar.videotorium.hu/hu/recordings/19329/a-gyogyszeripari-szakkonyvtarak-helyzete-napjainkban>)

Beszámoló a teljes rendezvényről:

Németh Márton: Áttekintés a Szakkönyvtári Seregszemle 2017 konferenciáról. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2017. 6. sz. 21–26. o.

2018

Ez volt az első év, amikor végigültem a napot. Többoldalnyi jegyzettel és élménnyel jöttem el. Rostás Norbert (EMMI) köszöntőjéből ezt felírtam magamnak: „A szakkönyvtárakban borzasztóan okos könyvtárosok vannak.” Ez minimum. ☺

Az első felszólaló Dér Ádám (MTA KIK – EISZ) volt, az Open Access mindig érdekes téma, pláne Ádám előadásában. Az Open Access mozgalom állapotáról és vadhajtásairól beszélt: Gerilla Open Access és parazita folyóiratok.

Zsömle Viktor (Széchényi István Egyetemi Könyvtár) azt mondta el, hogy a könyvtárak is lehetnek okosak. Lehetnek virtuális valóságban és a kiterjesztett valóságban is. El tudom képzelni a jelenetet, amikor az olvasó számára nem korlátozva van a mobiltelefonhasználat a könyvtár épületében, hanem inkább előírva: nem a katalógusban keres az olvasó, hanem a mobiltelefonján egy applikációban. A telefon „látja”, hogy hol van az épületben és a képernyőjén megmutatja (nem leírja ETO-val) neki, hogy merre menjen. És ez már nem sci-fi. Igaz, még többnyire a világítás az okos, vagy az árnyékolás technika, esetleg az RFID, vagy a robotporszívó.

Hubay Miklós szintén régi ismerős, volt nálunk belső képzésen. A szemantikus web lényegét szerette volna megértetni velünk, de annyit fogtunk fel belőle, hogy mi a baj a MARC-al. Szerintem folytatnunk kéne ezt a témát. Azért is, mert mindig szórakoztatóak a prezentációi.

Az orvosi könyvtárak közül Ruttkay Szilvia (Simmelweis Egyetem Központi Könyvtár) tartott előadást. Nagyon jó kis összefoglalást adott arról, hogy mi a gond az előfizetésekkel: ha kiadó, akkor csak egyféle csomag lesz a kínálat, ha aggregátorral szerződünk, akkor az drága lehet és azt is kapjuk, amit nem kérnénk, stb. Igaz, ezt az e-könyvekkel kapcsolatban mondta el, ami egyelőre még nem fenyeget, de már látjuk a lehetőségeket.

A konferencián a kedvenc előadásom, akármennyire is távol esik tőlünk, az a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Könyvtár (szerintem már nem így hívják őket) előadójának bemutatkozása volt, Mohácsi Zoltán. Komolyan érdemes megnézni a Magyar Ezredek oldalt <http://www.magyarezredek.hu/>!

Térképen, képtárban és mindenféle digitalizált, feldolgozott dokumentumban lehet áttekinteni a magyar hadsereg első világháborús történetét. A térkép első blikkre nagyon ha-

sonlít számomra egy számítógépes játékra. Ez előtt is ott lehet ragadni pár órára. (Találtam családtagot a képtárban!)

Gerencsér Judit a bírósági könyvtári hálózatról mesélt. Itt volt a legtöbb jegyzetelnivalóm, hogyan is kell hálózatba szervezni és működtetni egy adott szakterület könyvtárait. Igaz, nekik könnyebb, ugyanaz a fenntartójuk. ☺

Az MTA kutatóhálózata akkor még nem ELKH (Eötvös Loránd Kutatóhálózat) volt. Viszont elkészerítő képet mutatott be az előadó, Molnár Andrea. A KOKI-ról például ezt idézte fel egy felmérésükből: *„hagyományos értelemben vett könyvtárra itt már nincs szükség...”* Vajon mire gondolhatott a „költő”?

Ha pedig baj van, akkor el tudom képzelni, hogy az Mp3, a YouTube, a Spotify és iTunes világában a zenei könyvtárak lehetnek igazán bajban a technológia fejlődésével. Ezen előadás után rájöttem, hogy lehet (van) rosszabb helyzet is annál, hogy „nem olvasnak” az emberek.

Igazán ledöbbsentett Markója Szilárd beszámolója az Országgyűlési Könyvtárból. Éppen egy nagy leltározás után voltunk mi magunk is, tehát tudtam értelmezni..., azaz mégsem tudtam értelmezni, hogy mit jelent az, hogy 200 ezer kötetet selejteztek le!

Ami a Szakkönyvtári Seregszemle színességét mutatja, még nekünk szakkönyvtárosoknak is, az a kis könyvtárak történetei voltak: Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat Földtani és Geofizikai Szakkönyvtár, Országos Meteorológiai Szolgálat Meteorológiai Szakkönyvtára, NÉBIH. Nagyon jó volt hallgatni az elhivatottságukat és szakértelmüket.

Beszámolók a teljes rendezvényről:

Agárdi László Lehel: Új oldalukról mutatkoztak be a könyvtárak – konferencia a KSH Könyvtárában. ELTEOnline.hu, 2018. március 7.

Vizvári Dóra. Szakkönyvtári seregszemle [Internet]. (orvosi) szak(könyvtári) információk. 2018 [idézi 2021. május 10.]. Elérhető: <https://oeszk.wordpress.com/2018/03/08/szakkonyvtari-seregszemle/>

2019

2019-ben már így köszönt be a konferencia weboldala: „Az eddigi nagy sikerű rendezvényekhez hasonlóan idén is célunk a szakkönyvtárügy aktuális kérdéseinek megvitatása és az egyes szakkönyvtárak, szakkönyvtártípusok helyzetének, eredményeinek bemutatása.”

Úgy tűnik egymás utáni két év párhuzamosan kezdődött: már a konferencia első előadásai között megjelent a tudományos fantasztikum. Ezúttal szó szerint, Horváth Mária, Marcsi (T-systems) tartott előadást a mesterséges intelligencia (MI) és a könyvtárak lehetséges kapcsolatáról. Már ez sem sci-fi. A Pubmed-ben is már ott van a mesterséges intelligencia, naponta használjuk.

Dér Ádám folytatta az előző évi Open Access-ről szóló előadását. Az előző évi utolsó diájával kezdett. Ezúttal az Open Access (OA) finanszírozás kérdéseit taglalta. Az egyetemeknek kb. ugyanannyiba kerülne OA publikálásért fizetni, mint előfizetésért. Nekünk, olvasóknak, pedig minden ingyen és legálisan lenne elérhető. De valamiért mégse akarózik jönni az átállás. Pedig az EU már kitűzte ezt a célt 2020-ra: S Plan.

Ez a konferencia úgy tűnik az egyetemi könyvtárakról (IS) szolt, egymás utáni két előadás: ELTE, BME. Ez utóbbi érdekelt. Részben, mert a BME-OMIKK országos szakkönyvtár (volna), de igazán azért, mert Marton Józsefet, az új könyvtárvezetőt akkor hallottam először előadni, kíváncsi voltam rá. Akkor annyi maradt meg belőle, hogy fiatal. Nagyon fiatal. Akkor újult meg az egyetemi könyvtár honlapja, arról sokat mesélt.

A délutáni első szekció az orvosi könyvtárosoké volt. Megismerkedtem a zalaegerszegi kórház akkor új könyvtárvezetőjével személyesen is (Barabás-Kovács Viktória). Ő életében először tartott előadást. Egy élmény volt. Tömören és követhetően végigvette a kórházi könyvtár történetét. Jól szórakoztam a felsorolt olvasói kérdéseken, ilyen sztorikat csak mi tudunk, orvosi könyvtárosok. (Egyszer kaptam egy ilyen visszajelzést egy kutatótól: „Dóra, legközelebb olyan cikket is küldjön, amit még nem írtak le, mert még csak gondoltak rá a szerzők!” Viccnek szánta.)

Kórház után egy gyógyszergyári előadás következett: Alexi Anna, EGIS. Már akkor is lenyűgözött, amit az integrált könyvtári rendszerükről mesélt, később még inkább, amikor a mi rendezvényünkön is mutatott belőle részleteket. Elérték azt, hogy közösségi élmény lett a katalógusuk: az olvasók töltik fel a kéréseik leadása közben. ☺

Nagy Zsuzsa (Corvinus Egyetem) akkor humoros kezdésén neveltünk. Három lehetséges módszer a tervezésre:

1. Jó ötlet, amelyet megvalósítanak
2. Összeülnek, evidence-based alapon, swot analízis és TQM, közösen kidolgoznak egy koncepciót
3. vagy, ahogy a 70-es évek tervgazdasága idején dívott: “számolja ki a növekedés ütemét, de úgy, hogy az 4% legyen”.

Nagy Zsuzsanna bemutatta az egyetemi könyvtárak kollégiumának (EKK) felmérését, és az egyetemi könyvtárak új stratégiáját.

Ez az előadás bevezette a következőt, amelyet Rózsa Dávid (KSH) és Gaálné Kalydy Dóra tartottak (MTA KIK) a szakkönyvtárak szintén új stratégiájáról. Mi is részt vettünk a felmérésben, de sajnos azóta se sokat haladtunk. Dóra azt mesélte, ők is úgy voltak ezen felmérés eredményeivel, mint Provolone úr: “tudtam, csak nem sejtettem”. A humánerőforrás probléma nagy: a könyvtárosok alulfizetettek, még a szellemi tevékenységeket végzők országos átlagához képest is. A fiatalok adják a lehetőséget: van utánpótlás, de egyben ez veszélyforrás is: könnyen elhagyják a pályát ugyanezen finansziális okokból. Amit nagy gondnak lát a szakmában, az a könyvtárosok szerénysége, ők azok, akik sosem merik odaírni, hogy milyen forintban is kifejezhető értéket teremtenek egy-egy bibliográfia készítésével.

Beszámoló a teljes rendezvényről:

Vizvári Dóra. Szakkönyvtári Seregszemle [Internet]. (orvosi) szak(könyvtári) információk. 2019 [idézi 2021. május 10.]. Elérhető: <https://oeszk.wordpress.com/2019/03/13/szakkonyvtari-seregszemle-2/>

2020

Ez volt az első koronás év. Sajnos akkor nem fért bele az időmbe a személyes részvétel. Pedig talán ez volt azóta is az utolsó, még élőben megtartott szakmai rendezvény. Érdekeltnél volt Lencsés Ákos előadása (EISZ), és Péterfi Ritáé is (országos szakkönyvtár – pedagógia). 2020-ban indult az OSZK könyvtári intézetének új honlapja, a könyvtarak.hu (<https://konyvtarak.hu/>).

A délutáni szekció az egyházi és levéltári könyvtáraké volt: Országos Rabbiképző—Zsidó Egyetem, Tiszántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtár, Ráday Gyűjtemény. Ez utóbbi előadásra is kíváncsi lettem volna, a nagy tüzeset után komoly kihívások előtt áll a könyvtárunk. Egy cikk is született ebben a témában, a TMT oldalán szabadon hozzáférhető:

Berecz Á. Épülni és építeni – A Ráday Könyvtár jelen helyzete és fejlesztési tervei. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 2020. május 24.;67(5):286–90. (<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12611>)

2021

A második koronás év. Reméljük jövőre már személyes jelenléttel kerülhet megrendezésre a konferencia. Egy ilyen találkozó nemcsak az előadások miatt érdekes, legalább akkora értéke van annak, hogy kávé és szendvics mellett beszélgetünk, híreket hallunk egymásról, kapcsolatot építünk. Ez hiányzik.

Viszont igazán kihívás volt számomra a Teams. Nem feltétlenül a szoftverrel volt a gond, de nekem még szokatlan beszélni a számítógép kamerájába, pláne úgy, hogy nem látom sem magamat (szerencsére), sem a hallgatóságot, csak a kivetített diáimat. Elveszett a tér és az idő, miközben azon aggódtam, hogy ne az előadásom 20 percében szólaljon meg a közelben egy porszívó.

Szerintem többen lehattunk így, mert a mások iránti kíváncsiságom ellenére sem volt olyan szórakoztató a Seregszemle, mint szokott. Pedig Z. Karvalics tanár úr tartotta a nyitó, nagy-előadást az információdömpingről. A konferencia maga pedig a járványidőszak tapasztalatait foglalta össze.

Mindenkinek kihívást jelentett. Talán csak a DEENK lehetett, akinek legalább egy kicsit jól jött a járvány miatti zárás. Éppen nagy átalakításban voltak, Karácsony Gyöngyi mutatta meg az eredményeket. A teljes könyvtári olvasóterem-rendszert átalakították, most nem voltak „útban” a diákok, nem kellett emiatt bezárniuk az építési munkálatok idejére.

Azt hiszem eljött annak a kora, hogy a diákok nemcsak könyvekért mennek a könyvtárba, és nemcsak vizsgaidőszak idején van teltház. Az egyetemi könyvtárak kezdenek közösségi térére válni. Nincs ezzel nagy baj, csak annyiban, amennyiben nincs lehetősége/tere a könyvtárnak mindehhez.

Nemzetközi volt ezúttal a konferencia, Göttingenből és New Jersey-ből is volt előadó. Ez egy online konferencia pozitív lehetősége. Igaz, Göttingenből késve ért át a jel, az amerikai magyar kolléganőnknek (orvosi könyvtár, Hajnal Ward Judit) pedig nagyon korán kellett kelnie ahhoz, hogy élőben online lehessen.

Az utolsó pár előadás ismét a koronavírusról szólt:

A koronavírus és a szakkönyvtárak: egy felmérés eredményei (Nagy Andor, OSZK Könyvtári Intézet)

Koronavírus-információk – Medinfo (Vizvári Dóra, Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár)

Covid: Tudástérkép és Tudásbázis Portál (Soós Sándor, MTA KIK)

Soós Sándor témájával már korábban megismerkedtem, a Korona-blogra való posztolásunk során hírt is adtunk az oldalukról: <https://medinfocovidinfo.wordpress.com/2020/05/19/mapping-covid-19-research-in-context/>

Egyúttal ezzel a linkkel az én témámat is bevezetem: bemutattam a Korona-blogunk záróakkordját. A blogot 2020 március végén indítottuk azzal a céllal, hogy teret adjunk azoknak a weboldalaknak, posztoknak, híreknek, amelyek tudományos alapon tájékoztatnak minket, a könyvtárosokat, a kutatókat, a civileket a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos tudnivalókról. A blogunkat addig terveztük folytatni, amíg nem kerülnek túlsúlyba a szakcikkek. Ez az állapot egy év után eljött. A napi figyelést 2021. május 1. után leállítottuk, takarékra tettük a blogot. Szakcikkekről, a COVID1001 csapat fordításairól még hírt adunk, illetve természetesen figyelünk, olvasunk, amint nagy esemény történik, újra szolgálatba helyezzük magunkat.

A Korona-blogról továbbiak olvashatók az Orvosi Könyvtárak oldalán: https://drive.google.com/file/d/18TweFyN6c9U27_sKEfVuNsWc8uzXNMIP/view

Néhány kiemelés Tóth Szász Enikő 2021. február 24-én tartott „Nyílt hozzáférésű publikációk megállapítása és elemzése a Web of Sciences-ben” című webinárjából

Közreadja: Dr. Gracza Tünde

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

E-mail: tunde.gracza@aok.pte.hu

A magyar orvosi könyvtárosok már a 2014. szeptember 24-26. között megtartott, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma, a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége és a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára által szervezett Informatio Scientifica – Informatio Medicata konferencián megismerhették a nyílt hozzáférésű dokumentumok fogalmát, hiszen a rendezvény témája az Open access – open science volt. Az azóta eltelt időszak alatt az információhoz való hozzáférés e módja megállás nélkül fejlődött. Napjainkra az „Open science” gyűjtőfogalommá vált és magába foglalja a nyílt hozzáférésű publikációkat, szakértői értékeléseket, kutatási adatokat, forráskódokat és a témához kapcsolódó etikai kérdéseket.

A világon a legrégebb óta folyamatosan működtetett állatbiológiai adatbázis a Zoological Record 1864-es megalapítása annak a Clarivate – mára a New York-i tőzsdén bejegyzett – társaságnak és jogelődjeinek köszönhető, amelyről a magyar orvosi könyvtárosok többségének a Web of Science (WOS) jut az eszébe. Lenyűgöző adatok jellemzik: több mint 8500 munkavállalójuk által negyven országban csaknem 200 ügyféllel tartanak kapcsolatot annak érdekében, hogy minél jobban lecsökkenjenek a kutatóhelyeken megfogalmazott új ötletek és az innovációk, illetve azok megvalósulása közötti időintervallumok.

Tóth Szász Enikő, a Clarivate WOS munkatársa a közelmúltban is több webinárt tartott az Open science-ről. A 2021. február 24-ei rövid előadása, majd az utána következő sok-sok gyakorlati példa több hasznos kérdést vetett fel. Ezek némelyikét – az előadó engedélyével – kicsit kibővítve, másokat éppen csak említve próbálok hasznos összefoglalót és egyben segítséget nyújtani az érdeklődők számára.

Hogyan támogatja a Clarivate az Open science törekvéseket?

A Clarivate nemcsak a nyílt hozzáférésű publikációkkal, de a teljes szolgáltatási palettájával támogatja az Open science törekvéseket. Clarivate felületen jelenik meg:

- a **WOS**: olyan hivatkozási adatbázis, mely által 18 ezernél több szakfolyóirat, 180 ezret meghaladó tudományos konferenciaanyag, csaknem 80 ezer szakkönyv és a velük kapcsolatos milliárdos nagyságrendű citáció érhető el. A WOS adatbázisai:
 - * WOS Core Collection
 - * BIOSIS Citation Index

- * Current Contents Connect
- * Data Citation Index (DCI) 400 repozitóriumban tárolt, nyílt elérésű kutatási adathoz kínál linkeket és információkat ez a WOS által feldolgozott tudományos közleményekben közölt kutatási adatok leíró rekordjaiból és összegyűjtött hivatkozásaikból összeállított adatbázis
- * Derwent Innovations Index
- * KCI-Korean Journal Database
- * MEDLINE®
- * Russian Science Citation Index
- **InCites:** a kutatást szolgáló intézmények – bármely kontinensen található is ezek – tudományos teljesítményeinek összehasonlítására szolgáló hasznos eszköz
- **Journal Citation Reports:** több tízezer tudományos periodikum több tízmilliós idézési/hivatkozási információjának feldolgozásából nyert 13-féle kulcsindikátor alapján visszakereshető, a szakfolyóiratok rangsorolására létrehozott eszköz
- **Essential Science Indicators:** a Web of Science Core Collection-ben található kutatások, kutatók, intézmények, országok rangsorolására létrehozott és alkalmazott eszköz. A benne található, kéthavonta frissített adatok mindig az utolsó 10 évre vonatkoznak.
- **EndNote:** olyan bibliográfiakezelő szoftver, mely a kutatás során felhasznált/hivatkozott szakirodalom és a kutatást összefoglaló közlemény közötti kapcsolat – hivatkozott tételek szövegközi jelölése és azok felsorolása – pontos és a lehető leggyorsabb, változtatható formátumú dokumentálására szolgál.
- **Kopernio**, utóbb **EndNote Click:** ingyenesen használható kiegészítő szoftver (plugin) az intézmény által előfizetett, valamint a nyílt hozzáférésű tartalmak – csaknem 20 ezer tudományos weboldal, köztük a WOS és PubMed – használatát kutatótevékenység során/gyors elérését teszi lehetővé.
- **Publons:** egy-egy kutató publikációinak nyílt lektorálási folyamata és az azokra vonatkozó információk – szerzőazonosítók, hivatkozások, szakértői értékelések, stb. – egyetlen profilban tárolására/nyilvántartására, szerkesztésére létrehozott eszköz. Az ilyen módon lektorált közleményben utalás található a Publons megfelelő oldalára, ahol a cikken kívül a teljes jóváhagyás/peer review folyamat is megtalálható.
- **Master Journal List:** havonta frissített, a WOS által feldolgozott és indexelt – alább felsorolt tartalmakban megtalálható – valamennyi szakfolyóiratot magába foglaló aktuális jegyzék. Szűrő segítségével választhatók ki közülük az „arany” OA tartalmak, amelyeket a Directory of Open Access Journals (DOAJ, <https://doaj.org/>) oldalon címmel, ISSN-re, tárgykörre, kiadó szerint kereshető módon is közreadnak.
 - * Web of Science Core Collection
 - * Biological Abstracts
 - * BIOSIS Previews
 - * Zoological Record
 - * Current Contents Connect
 - * Chemical Information products

A **WOS** platformon szolgáltatott összes adatbázis – így a **WOS Core Collectionis** – egyaránt magába foglalja és biztosítja a nyílt hozzáférésű (**OA**) folyóiratok elérését, az általuk közvetített cikkek teljes szövegű olvasását, letöltését, de akár elemzésüket is. Kiemelésre érdemes, hogy az **EndNote Click**, mely először az adott intézmény által előfizetett dokumentumokban/adatbázisokban keres, képes olyan **OA** tartalom közvetítésére is, amelyet az intézmény nem fizetett elő. Itt kell megemlíteni a már bemutatott **DCI** szerepét, hiszen használatkor az ebben a repozitóriumban tárolt adatok 90 %-a érhető el **OA**, és csupán a fennmaradó rész használatához szükséges először regisztrálni. A **Publons** a nyílt lektorálás támogatásával segíti az **OA** dokumentumok elérését. Azon intézmények számára, akik tudományos portáljaik működtetéséhez a **VIVO** nyílt forrású szoftvert használják elért eredményeik **OA** prezentálására is lehetőség nyílik.

Open Access a WOS-ban

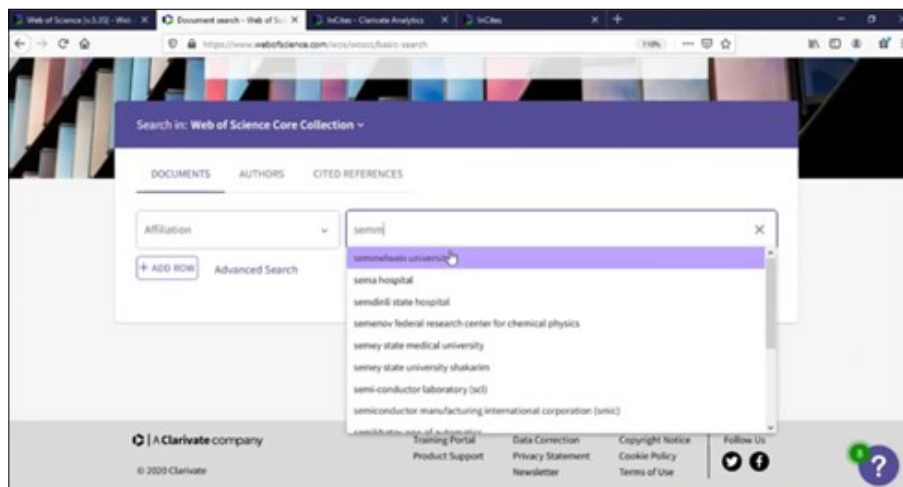
A **WOS Core Collectiona** **WOS** platformról elérhető legfontosabb forrásgyűjtemény, amely a világ leghitelesebb tudományos hivatkozásait foglalja magába. 21 ezret meghaladó, – a *Science Citation Index Expanded*, *Social Sciences Citation Index*, *Arts & Humanities Citation Index*, és *Emerging Sources Citation Index* által közölt, szakértők által értékelt – tudományos szakfolyóirat, szakkönyv, konferenciakiadvány tartalmát mutatja be, aktuális és teljes képet nyújtva az élettudományokról, a társadalomtudományokról és a művészetekről. A kutatók és szakemberek előre meghatározott elvárásai alapján, átfogó és átlátható kiválasztási kritériumok használata révén tölthetők le belőle az **OA** tartalmak. Ezen tartalmak csak nagyon szigorú ellenőrzések után kerülhetnek a **WOS** adatbázisba, így alig van esély arra, hogy az innen is elérhető **Master Journal List** predátor folyóiratokat tartalmazzon. Ezeket a tényeket elismerve használják fel az innen kinyerhető adatokat – megbízható kiindulási pontként – további kutatási teljesítmények elemzéséhez, értékeléséhez a világ országaiban, így a Magyarország kutatóhelyein, egyetemein is. Pl. a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karán évente megrendezett Szerzők Ünnepe az alábbi kategóriák szerint értékeli és díjazza a szorgalmasan publikálókat:

- Magasan jegyzett, 10 impakt faktor (IF) feletti közlemények szerzői. A szerzők neve mellett feltüntetik az „összesített impakt faktor” értéket is. Ez utóbbi érték szerzők értékelése esetében kissé „sántít” mivel az IF a szakfolyóiratok rangsorolását szolgálja. Az értékelők szerint az „összesített impakt faktor” azon forrásokhoz rendelhető IF értékeinek összege, amelyekben az egyes szerzők által publikált közlemények megjelentek. Külön táblázatban mutatják be a díjazott szerzőket korcsoportokra – azon belül klinikai és elméleti intézeti csoportokra – osztva. Nevük mellett szerepel az első/utolsó szerzői „voltuk” alapján számított fajlagos IF és a már említett „összesített impakt faktor” is.
- „Top 100”-as szerzői lista – az egyes szerzőkhöz kapcsolódó „összesített impakt faktor” érték alapján.

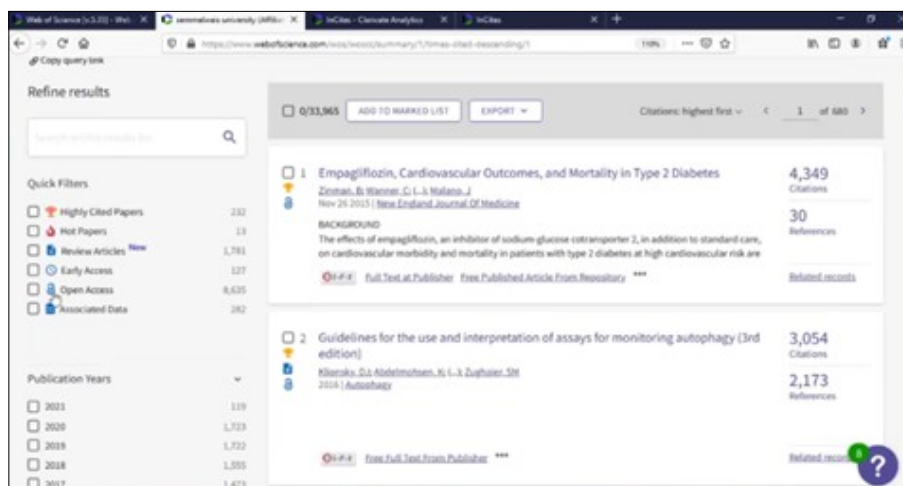
Nyílt hozzáférésű tartalom elemzése

A webinaron az éppen fejlesztés alatt lévő WOS v.5.35-ös verziójával kereshettek a résztvevők. Őszintén reméljük, hogy közleményünk megjelenésekor már ezt használhatják a szakemberek. Az új felület segítségével – az előadáson bemutatott példák alapján – szeretnénk néhány hasznos tudnivalót megosztani a nyílt tartalmú dokumentumok megtalálásához és elemzéséhez.

Ha az intézmény szeretné felmérni a munkatársai által készített OA publikációk számát/mennyiségét, célszerű keresőmezőként az „Affiliation”-t beállítani. Alábbi példánkban a „Semmelweis University” (SE) szerepel, vagyis a kérdés arra irányul, hogy hány olyan OA publikáció szerepel a WOS adatbázisban, amelyet a SE szakemberei publikáltak?

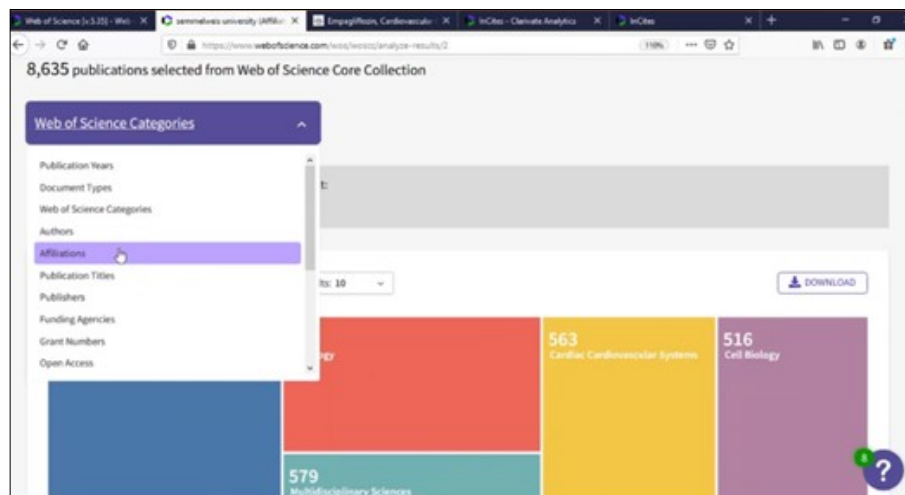
A keresés eredményeül kapott 33965 rekordból álló találati halmaz a relevancia alapján jelenik meg. Ezt a sorrendet számos kritérium – frissesség, hivatkozások száma, nyílt hozzáférés, keresettség stb. – alapján lehet változtatni. Az alábbi – hivatkozások alapján rendezett – lista bal oldalán jól látható, hogy további szűkítésekre/elemzésekre nyílik lehetőség. A kapott találati halmaz is tovább szűkíthető/elemezhető mindaddig, amíg kérdésünkre megkaptuk a releváns választ.

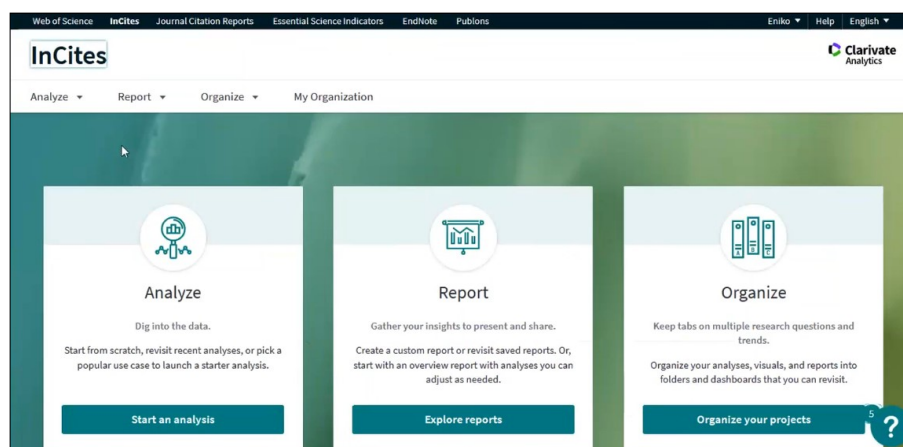
A webinaron bemutatott elemzés a 33965 SE-hez kötődő közleményből 8635 db (kb. 25 %) olyat talált, amely legalább egyféle nyílt hozzáférésű változattal rendelkezik.

A kurzor lefele gördítésével láthatóvá válik, hogy közülük 2559 *DOAJ Gold*, 1389 *other Gold* (hibrid folyóiratban OA), 2854 *Bronze* (előfizetéshez kötött folyóiratban megjelenő OA), 4477 *Green Published*, 2602 *Green Accepted* (két utóbbi a repozitóriumokban elhelyezett teljes szöveggel tárolt cikkek elérhetőségét jelzi). Egy-egy cikk többféle módon is hozzáférhető lehet, ezért nem ellentmondás, hogy a felsorolt elérhetőségek összege jelen esetben $13881 > 8635$ -nél!

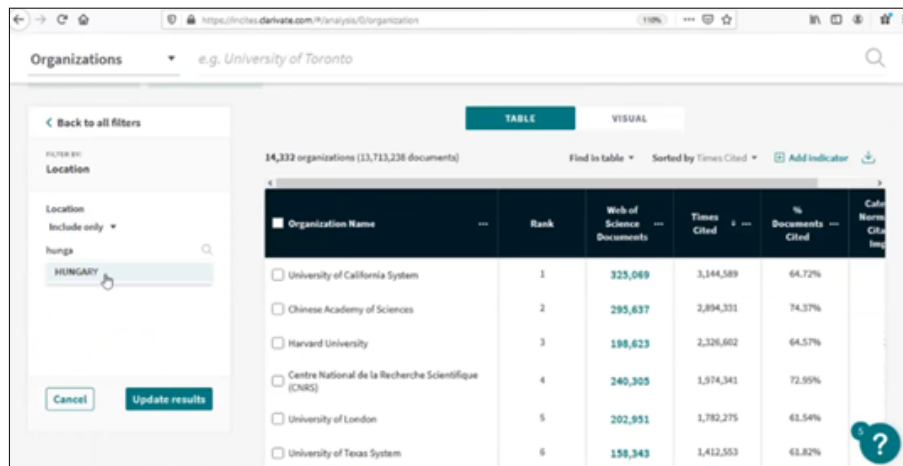
A 8635 publikáció tovább elemezhető. Nem csak az tudható meg, hogy melyik szakterületen jelent meg a legtöbb publikáció, de például az is, hogy melyik évben hány darab, együtt társszerzők munkahelyei, kiadók (fontos információ pl. annak megállapítására, hogy intézményünk hol fizette a „*article processing fee*”-t/publikálás díjat *DOAJ Gold* vagy *other Gold* közlemény esetén és ez „megtérült-e”), finanszírozók stb. Bármelyik találati halmaz tovább vizsgálható.

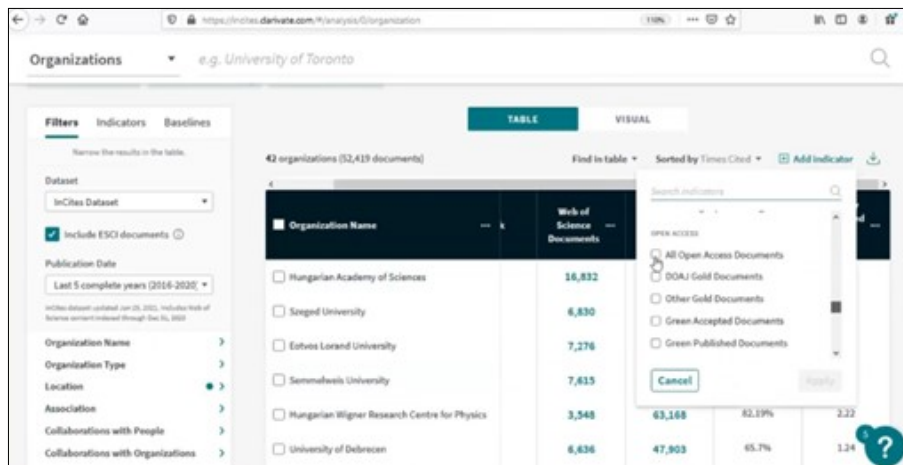
Nyílt hozzáférésű tartalom vizsgálata az InCites Benchmarking & Analytics bibliometriai elemzővel

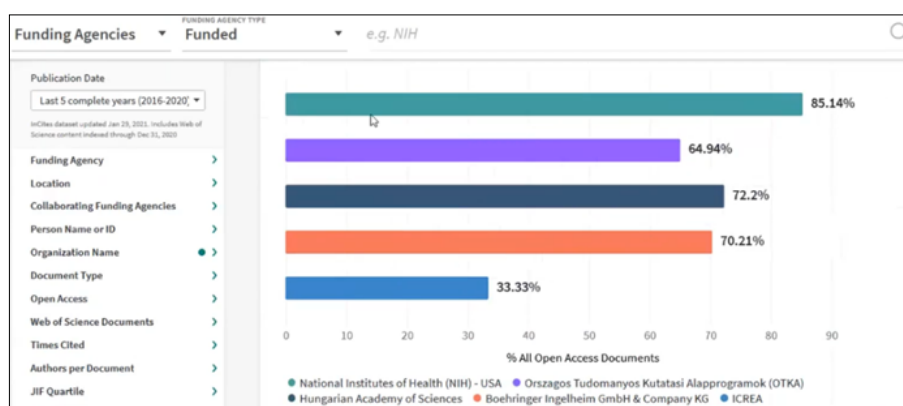
Az InCites segítségével az OA publikációk hatásáról alkotható még pontosabb kép. A hatás nagysága szerint állíthatók sorrendbe azok a tudományterületek, amelyekben a publikációk megjelentek. Alábbi példában a magyarországi kutatóhelyek produktumai kerülnek görcső alá.

A találati halmazt a már ismertetett OA szűrő, de az alábbi ábrán bemutatott „Add indicator” kapcsoló segítségével is lehet szűkíteni az OA tartalmakra.

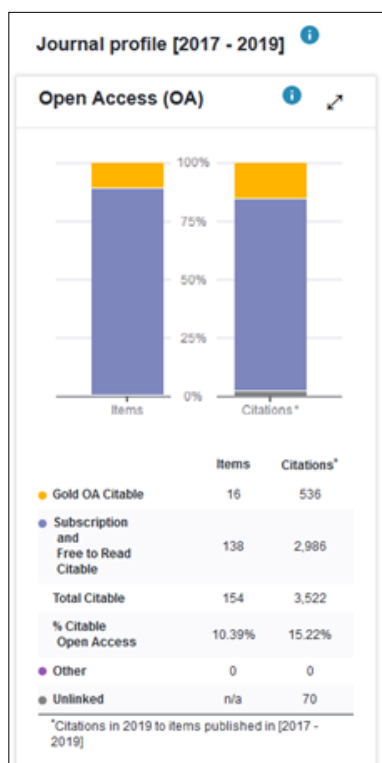

Gyorsan megadható a válasz arra a kérdésre, hogy Magyarországon mely kutatóintézet munkatársai publikálnak a legnagyobb arányban OA módon.

Az InCites-ban az „Author Position” segítségével lehetőség nyílik a találatokat első, utolsó és levelező szerzőre szűrni. Számos publikációra vonatkozó kérdésre kapható szinte azonnali válasz. Mivel az intézmények nem kevés anyagi áldozatot vállalnak egy-egy közlemény OA megjelentetéséért, pillanatok alatt kideríthető, hogy például az utolsó öt évben egyes intézményekben hány és milyen hatású, vagyis hányszor idézett első szerzős DOAJ Gold publikáció készült. De ugyanilyen gyorsan megadható, hogy az egyes finanszírozók jóvoltából keletkezett közlemények hány százalékához van legalább egyféle OA.

Nyílt hozzáférésű tartalom a Journal of Citation Reports-ban (JCR)

Az elmúlt évben a JCR-ben megjelentek a nyílt hozzáférésű publikációk elemzésének lehetőségei. Használatával könnyen és gyorsan megadható a válasz arra a sok kutatót és szakembert izgató kérdésre, vajon annak a közleménynek nagyobb-e a hatása, amelyhez a szerző/finanszírozó megfizette az OA díjat? A példában a *Progress in Materials Science*, „hibrid OA” folyóirat szerepel.

A grafikonokról leolvasható, hogy a folyóiratban 2017-2019 között megjelent cikkek 10,39 %-a (16 db) volt Gold OA (*DOAJ Gold* és *other Gold*). Összesen 536-szor idézték ezeket a cikkeket, így a kapott hivatkozásaik száma 15,22%-a az összes cikkre számítottának. Az értékekből az következik, hogy a Gold OA cikkek hatásosabbak a hagyományos úton előfizetett/megjelent cikkekénél.

Nyílt adatok – Data Citation Index

A **WOS Core Collection**-ben az „Associated Data” szűrő segítségével válnak láthatóvá azok a cikkek, amelyek hivatkoztak kutatási adatokra. A 3. pontban bemutatott példa 8635 közleménye közül 282. Ugyanezeket az adatokat kapjuk meg, ha a **WOS** kezdő felületén az adatbázisok közül rögtön a „Data Citation Index”-et jelöljük be. A **DCI** hasznosságát mi sem bizonyítja jobban, használatával felgyorsítható a kutatás. Nem kell megismételni olyan lépéseket, amelyeket már valahol a világon egy-egy kísérlet/felmérés/stb. során elvégeztek.

A mammalian microRNA expression atlas based on small RNA library sequencing

Associated Data

By: Landgraf, P (Landgraf, Pablo); Rusu, M (Rusu, Mirabela); Sheridan, R (Sheridan, Robert); Sewer, A (Sewer, Alain); Iovino, N (Iovino, Nicola); Aravin, A (Aravin, Alexei); Pfeffer, S (Pfeffer, Sebastian); Rice, A (Rice, Amanda); Kamphorst, AD (Kamphorst, Alice O); Landthaler, M (Landthaler, Markus); ... More

View Web of Science ResearcherID and ORCID (provided by Clarivate)

CELL
Volume: 129 Issue: 7 Pages: 1401-1414
DOI: 10.1016/j.cell.2007.04.040
Published: JUN 29 2007
Document Type: Article

Abstract
MicroRNAs (miRNAs) are small noncoding regulatory RNAs that reduce stability and/or translation of fully or partially sequence complementary target mRNAs. In order to identify miRNAs and to assess their expression patterns, we sequenced over 250 small RNA libraries from 26 different organ systems and cell types of human and rodents that were enriched in neuronal as well as normal and malignant hematopoietic cells and tissues. We present expression profiles derived from clone count data and provide computational tools for their analysis. Unexpectedly, a relatively small set of miRNAs, many of which are ubiquitously expressed, account for most of the differences in miRNA profiles between cell lineages and tissues. This broad survey

Citation Network
In Web of Science Core Collection
2,664
Citations
Create citation alert

All Citations
3,845 in All Databases
See more citations

References
69
View Related Records

Hogyan működik a szűrés? A kapott találati halmazban a teljes szövegekre vonatkozó linkek mellett megjelenik a „View Associated Data” lehetőség is. Az egyes rekordok a már ismert – cím, szerzők, forrás, DOI, publikálás ideje, dokumentumtípus, absztrakt, kulcsszavak, szerzőkre vonatkozó információk, kiadó, folyóirat IF, tárgykör, ISSN, hivatkozások száma, felhasznált források, stb. – mezőkön kívül megjelennek az adatokra vonatkozó információk, az alábbi példában az adatok megnevezései, azok típusa, és forrásai.

Associated Data 2 (from Data Citation Index)		
Repository	Type	Link to Repository
GSE7233: A Mammalian microRNA Expression Atlas Based on Small RNA Library Sequencing.	Data study	Link to External Source
A Mammalian microRNA Expression Atlas Based on Small RNA Library Sequencing	Data study	Link to External Source

View All Associated Data

Funding		
Funding agency	Show details	Grant number
United States Department of Health & Human Services National Institutes of Health (NIH) - USA		P01GM073047
NIH National Institute of General Medical Sciences (NIGMS)		
United States Department of Health & Human Services National Institutes of Health (NIH) - USA		P01 GM073047-01
NIH National Institute of General Medical Sciences (NIGMS)		P01 GM073047-03
		P01 GM073047

Az adat megnevezésére kattintva a **DCI**-ben folytatható az elemzés. Látható válik többek között a tanulmány címe, szerzői, a publikálás ideje. A kutatási adatok linkje azonnali hozzáférést biztosít a kutatási adatokhoz. Felhasználásuk esetén a pontos „meghivatkozásuk” is letölthető!

GSE7233: A Mammalian microRNA Expression Atlas Based on Small RNA Library Sequencing.

By: Huebel, Frank¹, Gerstmayr, Bernhard, Bosio, Andrea; Landgraf, Pablo; Sewer, Alain; Bissels, Ute; Zavolan, Mihaela; Tuschl, Thomas

Gene Expression Omnibus
Source URL: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/geo/query/acc.cgi?acc=GSE7233>
Viewed Date: 2011-12-10
Published: 2007
Content Type: Data study
Data Type: Non-coding RNA profiling by array

Abstract
MicroRNAs (miRNAs) are small non-coding regulatory RNAs. In order to identify miRNAs and to assess their expression profiles derived from clone count data and provide information of which are ubiquitously expressed, account for miRNAs provides detailed and accurate information about miRNAs and their conservation patterns. We also propose a subclassification scheme for miRNAs for assessing future experimental and computational functional analyses.

Keywords
Author Keywords: miRNA microarray; expression profiling

Author Information
Addresses:
¹Miltenyi Biotec GmbH, MACS Molecular Business Unit, MACS Molecular 5, Stoeckheimer Weg 1, Cologne, 50823, Germany
E-mail Addresses: frank.huebel@miltenyibiotec.de

Citation Network
In Web of Science Core Collection
1
Citation
Create citation alert

All Citations
1 In All Databases
See more citations

References
0
How to cite this Resource

Most Recently Cited by
Landgraf, P; Rusu, M; Tuschl, T, et al.
A mammalian microRNA expression atlas based on small RNA library sequencing
CELL

Irodalom

- Sipos A. M.; Nagy M. M.; Bikádi K.: Tudományometriai tendenciák a 21. században = Scientometric tendencies in the 21st century. Orvosi könyvtárak. 2018. 15. 1. 45-79.
- EndNote segédlet
https://semmelweis.hu/etk/files/2020/11/EndNote_seg%C3%A9dlet_v%C3%A9gleges.pdf
- Essential Science Indicators (ESI) [via Web of Science]
<https://www.library.ucdavis.edu/database/essential-science-indicators-esi-web-of-science/>
- Szerzők ünnepe 2020
<https://aok.pte.hu/hu/hirek/hir/13320>
- Track more of your research impact
<https://publons.com/about/home/>
- Web of Science platform: EndNote Click –formerly Kopernio
<https://clarivate.libguides.com/webofscienceplatform/kopernio>
- Web of Science: Master Journal List
https://support.clarivate.com/ScientificandAcademicResearch/s/article/Web-of-Science-Master-Journal-List?language=en_US
- Web of Science: VIVO
<https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/vivo/>

Qulto kerekasztal beszélgetés a MI-ról!

Emlékeztető

Közreadja: Besse Péter

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pekár Mihály Orvosi és Élettudományai Szakkönyvtár

E-mail: besse.peter@lib.pte.hu

Időpont: 2021. április 27.

Helyszín: Zoom

Moderátor: Brada Hedvig

Vendégek, hozzászólók :

- * Bánki Zsolt - PIM Digitális Bölcsészeti Központ, igazgató
- * Boa László - Mesterséges Intelligencia Koalíció, szakmai vezető
- * Czoboly Miklós - Mongus Kft., vezető
- * Dr. Kása Ferenc - DJP Mesterséges Intelligencia Divízió, divízióvezető
- * Dr. Kovács Béla Lóránt - Méliusz Juhász Péter Könyvtár, igazgató
- * Pancza János - Qulto, portfóliomenedzser

Fő kérdések az eszmecsere során:

- ◇ ***Mennyire tekinthető mesterséges intelligenciának (MI) egy szemantikus tudás-háló?***
- ◇ ***Milyen hasznot hozhat az MI a kulturális szektorban?***

Dr. Kása Ferenc (a Digitális Jólét Program képviselője) kapott először szót:

- A közszférában keletkezett másodlagos adatok felhasználása.
- A cél, hogy ezek az adatok kereshető, feldolgozható formába kerülésével alkalmasak legyenek a MI számára történő felhasználásra.
- Eredmény egy rendezett közgyűjtemény kialakítása (pl. felcímkézett fotódokumentumok).

Majd **Boa László** (Mesterséges Intelligencia Koalíció) kapott szót:

- Pl. középiskolai tanár ismeretanyag igényének kielégítése könyvtári dokumentumállomány segítségével MI bevonása révén.
- Hogyan lehet értéket kovácsolni egy könyvtári állományból?

Dr. Kovács Béla Lóránt (Méliusz Juhász Péter Könyvtár igazgatója) felszólalása:

- Közgyűjtemények vs. MI
- Neurális hálók határainak kérdése

- Szövegek feldolgozása, kereshetővé tétele, képdokumentumokkal való összekapcsolása
- Milyen felhasználói szokások vannak -> ehhez kell tervezni a szolgáltatást.
- Hogyan tudjuk hatékonyan felhasználni erőforrásainkat?
- Debrecen urbanisztikai fejlesztéseinél hol érdemes könyvtárakat létrehozni?
- A neurális hálók és technológiák hozzájárulhatnak a szolgáltatások magasabb színvonalához.

Bánki Zsolt (PIM igazgatója) felszólalása:

- Elérkezett az idő, hogy a könyvtár kilépjen a katalógusok világából.
- Könyvtári katalógusra többletszolgáltatások építhetők az MI segítségével
- Nagyméretű szövegtörzsek összehasonlítása (tartalom-digitalizáció feladata)
- Muzeális dokumentumok terén -> képi digitalizáció
- Fontos, hogy a közgyűjtemények lépést tudjanak tartani a fejlődéssel

Pancza János (portfóliomenedzser) felszólalása:

- A mesterséges intelligencia <-> szemantikus háló kapcsolata
- Rekatalogizáló eszköz létrehozása -> hagyományos katalógusokból adatkiemelés -> adatábrázolás gráf-adatbázisban
- Gráf-adatbázisban könnyebb az összehasonlíthatóság, egyszerűbb állításokat megfogalmazni, új szabályokat kialakítani (mint egy relációs adatbázisban).

Dr. Kovács Béla Lóránt (Méliusz Juhász Péter Könyvtár igazgatója) hozzászólása:

- Több olyan nagy adatmennyiséggel rendelkező cég van ma Magyarországon (pl. Mon-guz Kft.), amelyek felhasználhatók MI-n keresztül.
- Ezek a metaadatok összekapcsolhatók a könyvpiarral.

Boa László (Mesterséges Intelligencia Koalíció) hozzászólása:

- Fontos pontosan meghatározni céljainkat
- Mi lenne a gyakorlati felhasználási cél, erre milyen műszaki megoldást lehetne építeni

◇ ***Van-e induló/alakuló projekt az MI-ben?***

Bánki Zsolt (PIM igazgatója) hozzászólalása:

- Vannak unikális gyűjtemények, pl. olyan helytörténeti, kéziratos gyűjtemények, amelyeket még nem dolgoztak fel és nem publikáltak.
- Ezekben a gyűjteményekben lehetne keresni MI segítségével.

Dr. Kovács Béla Lóránt (Méliusz Juhász Péter Könyvtár igazgatója) hozzászólása:

- Nyilvános közkönyvtár célja -> olvasói szokások elemzése és az olvasói igények jóslása.
- Tartalmak felajánlása igények figyelembe vételével
- Vetélytársakkal (amazon, googlebooks) való versenyzés a digitalizált dokumentumok szolgáltatása kapcsán

Dr. Kása Ferenc (a Digitális Jólét Program képviselője) hozzászólása:

- Fontos az adatok gyűjtése, másodlagos felhasználásra alkalmassá tétele.
- A MI nem tudja kiváltani teljes mértékben az emberi értelmén alapuló feldolgozó és elemző képességet.

Czoboly Miklós (Monguz Kft.) hozzászólása:

- Ez a technológia kisebb intézményeknél jelent-e megoldást, lehetőséget, újdonságot, vagy inkább országos szinten jelenthet újdonságot?
- Veszélyezteteti a munkaerőpiac jelenlegi állapotát (a jövőben kevesebb munkaerőre lesz szükség)?

Boa László (Mesterséges Intelligencia Koalíció) hozzászólása:

- Át fog alakulni, és megszűnhetnek állások, de a folyamatok csak lassan haladnak.

Pancza János (portfóliomenedzser) hozzászólása:

- A kulturális örökség kapcsán vannak lehetőségek kisebb adatmennyiségeken alapuló ontológiai rendszereken.

Dr. Kovács Béla Lóránt (Méliusz Juhász Péter Könyvtár igazgatója) hozzászólása:

- Egy MIT-s kutató létrehozott egy új technológiát a neurális háló tekintetében
- Megszűnhetnek pozíciók, de újak is szülehetnek.
- Fontos szerepe van az automatizációnak (pl. olvasó számára egy virtuális térkép, egy kölcsönözhető dokumentum pontos fizikai megtalálásához).

Összefoglalva:

Az MI több mindenre felhasználható a kulturális szektorban. (Például az olvasás szeretetének visszahozása a gyerekek részére az MI közreműködésével.)

A cél a közgyűjtemények és a kormányzati célok közötti összekötő híd létrehozása.

Alapvetően félünk attól, amit nem értünk, amit nem ismerünk, de az új terület felfedezése nagyban segíthet ebben.

**A koronavírus könyvekben –
Egy év könyvtermése a járvány jegyében**

Lutz Réka

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

E-mail: lutz.reka@lib.pte.hu

„A betegség egyre terjed,
Gerjeszti az ijedelmet,
Az emberekre a frászt hozták,
Kezüik-lábuk folyton mossák,
Számolgatják, hogy ki beteg.
De nagyon tetszik a tervetek,
Hogy az emberek üljenek
Otthon mindenekelőtt,
Hát ezért én meg is teszek
Minden tőlem telhetőt.”

André Ferenc: Bújócskaverseny

A médiában egy éve fő téma a koronavírus (Covid-19 vagy SARS-COV2). A járványt 2020. március 11-én az Egészségügyi Világszervezet (WHO) világjárvánnyá nyilvánította. Azóta, ha nem is konkrétan minden a vírusról, de azzal kapcsolatos, annak hatásairól szól. Sokat olvashattunk az utóbbi egy évben arról, hogyan védekezzünk a megfertőződés ellen, miként fertőtlenítsünk, milyen a jó maszk, hogyan használjuk helyesen. Naponta találkozzunk olyan szavakkal, amelyek jelentésével egy éve még talán nem is voltunk tisztában: pandémia, karantén, home office, nyájimmunitás... Nem is gondolnánk, de érkezett olyan kérés a Nyelvtudományi Intézethez, amelyben a szülők a Pandémia nevet szerették volna anyakönyveztetni.¹ (A kérést az illetékes szerv elutasította.) Több száz cikk jelenik meg a vírushelyzetről, a fertőzöttekről, riportok készülnek szakemberekkel. Nemcsak orvosok, infektológusok, hanem sok más területen dolgozók is megszólalnak a médiában, mert nincs az életünknek jelenleg olyan területe, ahol ne éreznék a hatását. Röviden szeretném áttekinteni ennek az egyéves időszaknak a témában megjelent könyveit. A vírusnak és a vele járó helyzetnek sokféle megközelítése van, ahogy ezt látni fogjuk a könyvek tartalma alapján.

Az első, a világjárványról megjelenő irodalmi alkotás 2020 márciusában először e-book majd hangoskönyv formájában **Paolo Giordano: Járvány idején**. A bezártság és a zárt közösségek is érdekelték az eredetileg részecskefizikából doktorált olasz író. A járvány tombolásáig vezető utat saját tapasztalataival kiegészítve járta körbe: „*Rendkívüli könyv egy rendkívüli időszakban*” – mondta művéről a szerző. Amit átélni kényszerülünk, olyan lélektani erőfeszítést kíván, amilyenhez nem vagyunk hozzászokva. Észre kellett vennünk, hogy kötődünk egymáshoz, és az egyéni döntéseinkben is tekintettel kell lennünk másokra. Egy érzelmi hullámvasútra ültettek bennünket, amelynek kimerevített pillanat-

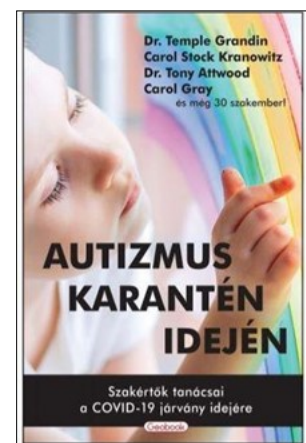
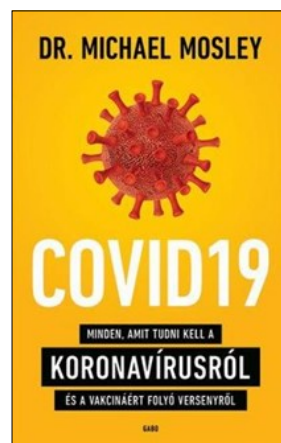
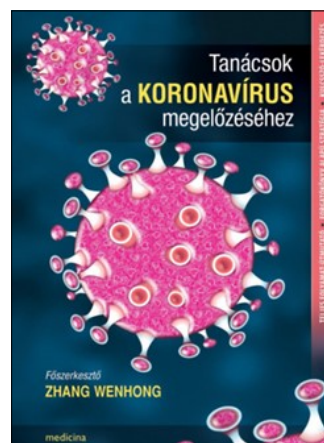
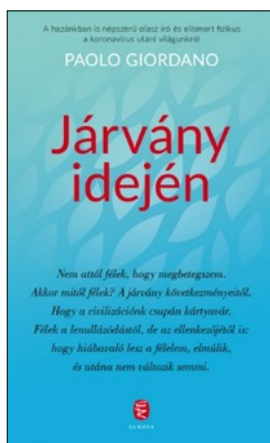
¹ https://hvg.hu/élet/20210121_anyakönyveztetes_anyakönyv_nevek_keresztnev_2020 (2021.01.21.)

képe a könyv, egy különösen intenzív időszak érzelmi lenyomata. Könnyű azonosulni vele, mert pontosan azokat a gondolatokat osztja meg velünk, amelyeket magunk is éreztünk, csak nem tudtuk ilyen jól megfogalmazni. Giordano nemcsak az utókornak szánta tanulságul regényét, hanem szerette volna megmutatni azt is, amit a „járvány feltár nekünk saját magunkról”. (A könyvből származó bevétel egy részét az egészségügyi veszélyhelyzet tudományos kutatására és kezelési intézkedéseire ajánlotta fel.)

Zang Wenhong könyve a **Tanácsok a koronavírus megelőzéséhez**, 2020 májusában jelent meg e-book formájában és nyomtatva. Rövid (68 oldalas) kiadvány, kérdés-felelet formában. Hétköznapi kérdésekre ad könnyen érthető válaszokat: az utcai közlekedéstől a légkondicionáló használatáig, hogyan viselkedjünk a liftben, mikor és hányszor mossunk kezet, jelent-e fertőzésveszélyt, ha megsimogatjuk a szomszéd kutyáját, milyen maszk a legbiztonságosabb? A koronavíruson túlmutató olyan protokoll, amelynek elsajátítása további vírusok megjelenésekor is iránymutató lehet.

Dr. Michael Mosley író, újságíró **COVID-19: minden, amit tudni kell a koronavírusról és a vakcináért folyó versenyről** című könyvében segít tájékozódni a koronavírusról. Részletesen ismerteti az új vírus történetét a kínai felbukkanásától a világjárványvá alakulásáig. Bemutatja a járványt okozó koronavírus jellemző tulajdonságait, terjedését, a megfertőződés jeleit és azt, hogy immunrendszerünk hogyan próbálja leküzdeni a fertőzést. Elismert tudományos szakértők bevonásával taglalja a kezelést és a vakcinafejlesztés részleteit, így segít megértenünk a kutatásokkal, oltóanyag-fejlesztésekkel kapcsolatos híreket. Azt vallja, hogy több információ birtokában jobban meg tudjuk védeni önmagunkat és családjunkat, hogy minél hamarabb visszatérhessünk megszokott életükhöz.

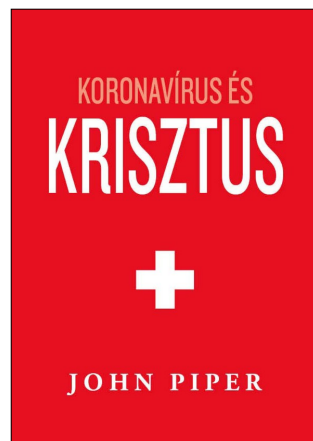
Az **Autizmus karantén idején** című könyv világszerte elismert 34 szakértő leghasznosabb tapasztalatait és tanácsait adja közre bármely okból bekövetkező kényszerű otthonlét idejére, autizmussal élő gyereket nevelő szülőknek, pedagógusoknak, szakembereknek. Módszertani ajánlás, hogyan tanuljunk otthon az autizmussal élő gyerekekkel, hogyan kezeljük az új helyzeteket a megváltozott körülmények között, hogyan őrizzük meg a családi békét. A kötet az USA-ban május végén jelent meg, a szerzők április végén kaptak felkérést az írásra. Akkorra már elegendő tapasztalat gyűlt össze, ezt teszik közzé ebben a kötetben.

Keresztény szellemiségben írta **John C. Lennox**, az Oxfordi Egyetem nyugalmazott matematikaprofesszora **Hol van Isten a koronavírus idején?** című könyvét. A vallás mint lélektani érzelmi támasz szerepét hangsúlyozza, ami az egészség egyik összetevője. Korunk koronavírusja olyan tényező, amely szembesít bennünket az élet nagy kérdéseivel: miért van a szenvedés és a fájdalom. E kettő jellemformáló erejű és sorsfordító lehet, mert „...a tragédiákból fakadó mély egzisztenciális kérdésekre sosincs könnyű válasz.”² Mindenki világlátása alapján szemléli a lét értelmét. A szerző szerint a koronavírusból adódó problémát értelmi, érzelmi és lelki téren kell kezelni. Nagy kérdések egy „kis” könyvben 67 oldalon keresztül.

John Piper, a desiringGod.org internetes oldal alapítója, a Betlehem Főiskola és Szeminárium rektora, 33 évig szolgált vezető pásztorként a Betlehem Baptista Gyülekezetben Minneapolisan. Számos vallási témájú könyvet írt. A **Koronavírus és Krisztus** online letölthető művében szeretne az embereknek olyan szilárd alapot nyújtani, amelyre e nehéz időszakban támaszkodhatnak: „Tehát a célom ezzel a könyvvel az, hogy rámutassak a valóságra, és nem az, hogy valóságot teremtsék. A célom az, hogy meghalljam azt, amit Isten mondott, és azt megerősítsem a képzelődések helyett. Rámutatok azokra a pontokra, amit a Biblia tanít, és aztán összekapcsolom a koronavírussal. A te feladatod pedig eldönteni, hogy ez igaz-e.”³ Bibliai igazságokra mutat rá, amelyeket követendőnek tart és szeretné, ha az emberek ezek szerint élnének. A könyvben számos idézetre támaszkodik a Bibliából.

Balog Zoltán: Nem csak kenyérrrel – Beszéd, imádságok, írások koronavírus idején. A kötet szerkesztője Kántor Yvett, Balog Zoltán református lelkész koronavírus idején tartott igehirdetéseit, megjelent írásait, interjúit, videóüzeneteinek írásos változatát, Facebook-posztjait és tanulmányait rendezte könyvbe. A keresztény hit lényegéhez tartozik az egyensúly-keresés, a lelki-szellemi-kulturális dimenzió és az anyagi-gazdasági-üzleti dimenzió között, mert „Nem csak kenyérrrel él az ember”⁴, még ha persze avval is.

² John C. Lennox: *Hol van Isten a koronavírus idején?* p.19 (Idézet a szerzőtől)

³ John Piper: *Koronavírus és Krisztus* p.45 (Idézet a könyvből)

⁴ Máté evangéliuma 4,4: „Meg van írva: Nemcsak kenyérrrel él az ember, hanem minden tanítással is, amely az Isten szájából származik.”

Az első magyar nyelvű könyv, ami megjelent 2020 júniusában, **Orosz György: Feri naplója a karantén idején**. A szerző 10 éve humorista, írásával szüleinek nyújtott lelki támaszt a karanténban. Az online elérhető könyv nyomtatásban 20 új fejezettel bővült. A főszereplő Feri, egy alkoholproblémákkal küzdő kétkezi munkás, aki vidéki otthonában vészeli át a karantént. Feri szemüvegén keresztül megtapasztalhatjuk a digitális oktatás nehézségeit, a védőeszközök hiányát (maszk, gumikesztyű) és a párkapcsolati problémákat. Feri naplójának üzenete, hogy keressük az élet apró örömeit a mindennapokban, mert nem kellenek nagy dolgok a boldogsághoz, de ezek hiányát csak akkor vesszük észre, amikor már elvette tőlünk a koronavírus. A téma komolysága ellenére könnyed, szórakoztató olvasmány.

Az Irodalmi Rádió pályázatot hirdetett „**Életünk és ihletünk a COVID-19 idején**” témában. A pályázatok beküldési határideje 2020. július 30. volt. A beérkezett pályaművekből egy 268 oldalas válogatáskötet készült, **Zsoldos Árpád és Adrienn** szerkesztették. Mivel életünk része lett a COVID-19 vírus, az volt a cél, hogy a pályázók a megváltozott hétköznapiokról írjanak, ezzel nyújtsanak lelki segítséget az olvasóknak az elmúlt időszak lezárásához, feldolgozásához és a további megpróbáltatásokhoz. Szeptember 19-20-án rendezte **Ünnepi Könyvhét programsorozatát az Irodalmi Rádió, ekkor kezdték árusítani a könyvet, erről így nyilatkoztak:** *„2020 első negyedében sok olyan írást kaptunk szerzőinktől, ahol ezt a témát járták körül, ezért gondoltuk azt, hogy a teljes alkotói közösséget megkérdezzük a COVID első hulláma alatt átélt élményeiről. Így született a tartalmas válogatás. Vannak benne reális történetek, pl. ahogy egy molekuláris biológus írja le az első izgalmakat és szakmai kérdéseket; de egészen szürreális képek is megjelennek, ahogy egy otthon maradt lusta fiatalember még a fotelt is kieszi maga alól. A versek is változatosak a könyvben: fohászok mellett ironikus és humoros hangvételű költemények is találhatóak benne.”⁵*

Dr. Veszelszki Ágnes, a Budapesti Corvinus Egyetem Kommunikáció- és Médiatudomány Tanszék tanszékvezető egyetemi docense a COVID-19 járvány nyelvi hatásait vizsgálta. Kutatásai során született meg a **Karanténszótár** ötlete, amelyet 6 hónap alatt körülbelül 400 szóval „töltött meg”. Segítségére voltak tanítványai és ismerősei is. A Karanténszótár a 2020 januárja és júliusa között megjelent új vagy gyakran használt, a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos szavakat gyűjti össze a legkülönbözőbb stílusrétegekből. Olvashatunk szlengszerű köznyelvi, orvosi szaknyelvi kifejezéseket, sőt újságírói-publicisztikai nyelvi szóalkotásokat is. Vannak szavak, amelyek jelentése egyértelmű, mint például *home ovi*, *karanténháj*, *karantea*, de vannak köztük olyanok is, amelyek magyarázata egész terjedelmes, ilyenek a *vécépapírkrízis*, vagy az *elgyőrfipalisodás*. Ha szeretnénk választ kapni arra, hogy ki a *kenyérszűz*, a *covidinka* és a *fotelvirologus*, üssük fel Veszelszki Ágnes Karanténszótárát és megtudjuk belőle. A könyv valóban szótár: a címszót rövid magyarázat követi, és utalások más szavakra, végül minden szócikket példamondat zár. Egy saját szót

⁵ <https://xn--hagyomnyrzs-p7a2iz2e.eu/sikeres-konyves-hetvege/>
(Részlet rendezvényről készült riportból)

is beillesztett a szótárba: ez a *koroneologizmus*, vagyis a koronavírussal kapcsolatos új szó, kifejezés (szóösszerántással jött létre a korona és a neologizmus szavakból).

Dr. Marossy Endre történész, címzetes egyetemi docens könyve **Egy járvány 77 napja**, úgy írja le a 2020 tavaszi magyarországi eseményeket, mint hadtörténelmet, amelyben a vírus ellen vívott harc a mindennapok része. Naptári napokra lebontva ismerhetjük meg a járvány hatásait, miközben statisztikai adatok elemzésén keresztül tesz fel kérdéseket, kiemelve Pest megyét és Budapestet. Személyes hangú írás, melyben a szerző saját számításokat is végez járványtani adatokból.

Sokszor elhangzik, hogy semmi sem lesz olyan a vírus után, mint volt, ha vissza is térünk majd a megszokott hétköznapihoz, viszont ez az idő még nem jött el. A **Vírus után a világ** egy utópisztikus tanulmány-gyűjtemény 44 szerző elemzésével. Vannak köztük politológusok, szociológusok, közgazdászok, filozófusok, írók, történészek. Mindannyiukban közös a kérdésfeltevés, hogyha megváltozik minden, amihez hozzászoktunk, akkor milyen világot alakíthatunk ki a jövőben és mi vár az elkövetkező nemzedékekre.

A **Kondorosi Ferenc** egyetemi tanár és **Sereg András** újságíró által szerkesztett könyv **Noé galambja – megjavul-e az emberiség a járvány után? (Merre repül a madár?)** egy tanulmánykötet. A különböző tudományterületeken dolgozó szerzők azt vizsgálják, hogy a minden kontinensre kiterjedő pandémia hogyan befolyásolja a világ menetét. A kötet szerzői szakterületeiken keresik a választ és nyújtanak támpontot ahhoz, mit is kell tenni a világ, az emberiség, de akár mikrokörnyezetünk érdekében, hogyan bízunk a közös cselekvés erejében. A kriminálpszichológus (Haller József) a félelem vírusáról beszél, ahol az összeesküvés-elméletek következtében nő a társadalomban a szorongás és a depresszió, amely csökkenti az immunitást és sebezhetővé tesz a vírussal szemben, ami fokozza a vírus terjedését és ez egy véget nem érő spirál. A kultúrakutató (Horváth László) azt vizsgálja, visszatérnek-e a társadalomban a korábbi járványok idején kialakult viselkedési sémák: üdvözlési formák, felhalmozási szokások. Kelemen Gábor egyetemi tanár a görög orvos és filozófus Alkmaion téziseihez fordul, melyeket a világjárvány aktuálissá tett: a dolgok kiszámíthatatlansága, a határozatlanság és a természet ciklusa, amelynek része a születés és a halál. A jogtudós (Kondorosi Ferenc) szerint a járványhelyzet jobbá tesz ugyan társadalmi

csoportokat, de az egész emberiséget nem tudja megjavítani. A védelmi tábornok (Muhoray Árpád) a katasztrófavédelem oldaláról közelíti meg a történeteket, hiszen a kormány veszélyhelyzetet hirdetett. A járványt katasztrófaként élte meg, aki megbetegedett, aki karanténba került és azok az állampolgárok is, akiknek tudomásul kellett venni a korlátozó rendszabályokat. A politológus (Sereg Szabolcs) a válság közösségformáló szerepét emeli ki Az Európai Unióban, amely akkor lehet eredményes, ha az országok közötti kapcsolatok elmélyülnek és a korábbi tanulságokat sikerül levonni.

A karanténnapok hordaléka... egy napló-gyűjtemény. Írók, költők, újságírók, szociológusok, közgazdászok, művészek írásai arról, hogy kitől mit vett el és kinek mit adott a karanténban töltött időszak. Mindenki másképp, de valahogyan biztosan reagált a kialakult helyzetre, így ezek a viszonyulási módok, egy szubjektíven megélt időszak lenyomatai esszék, versek, fotók, grafikák, novellák formájában. A programok elmaradása mindenkit megállásra és gondolkodásra késztetett. A gondolatait osztja meg velünk az a 36 ember, akiknek írása olvasható ebben a sokszínű könyvben.

A tavasszal életbe lépett kijárási korlátozások és a világszerte alapélményünké vált önkéntes karantén **Benedek Ágota** életére is rányomta bélyegét. A szorongás és egyéb kellemetlen velejárók miatt kezdte írni blognaplóját, amelynek olvasásához tízezrek csatlakoztak – ebből lett a **Rumbarumbamm: ez egy kibaszott karanténnapló** című könyv. A kötet nyelvezete erősen szlenges, sok a káromkodás. Ez egy személyes írás, személyes hanggal, egy 34 éves városi nőtől. Jelenleg filmsorozat is készül belőle.

Az újságírói múlttal rendelkező **Cserhalmi Imre** 2016 óta a zuglói Olajág Otthonok egyik apartmanjában él. A koronavírus-járvány első hullámában hatvanhat napig volt karanténban, ez ihlette a 86 éves szerzőt, hogy megírja naplóját **Idősothton – belülről** címmel: „Úgy gondoltam, hogy ha belül vagyok, és kialakult egy hitelesnek vélt képem erről a világról, akkor kötelességem ezt elmondani, megmutatni, hiszen tollforgatás a szakmám. Más kérdés, hogy tulajdonképpen a munka közben vált számomra is nyilvánvalóvá, hogy a benti világ mennyire leképezi a kintit.”⁶ A karantén idején az otthon vezetősége megkérte,

⁶ <https://168.hu/kultura/odabentrol-es-idekintről-198401> (Részlet a riportból, 2021. január 13. 16:00)

beszélgessen telefonon néhány depresszióra hajlamosnak látszó lakótársával. Ő igent mondott. A karantén-naplóban úgy tárja elénk a három hónapig tartó kényszerű bezártság történéseit, mint egy operatőr, aki hol a környezetéről, hol a közéleti eseményekről, hol pedig önmagáról rögzít jeleneteket, a nézőpontokat váltogatva.

Az egyetemi tanár, irodalomtörténész **H. Nagy Péter** *Karanténkultúra és járványvilág* című könyvében tesz egymás mellé első ránézésre össze nem illő jelenségeket, megmutatva a kapcsolódási pontokat és összefüggéseket. Az első részben (Bekezdések egy karanténkultúráról szóló monográfiából 1-40) a karanténkulturális jelenségekről ír, a második részben (Kulturális járványtan 1-12) a tudományos alaposág igényével fordul a kulturális térben szétszórt jelenségek és alkotások felé. Megmutatja, melyek azok a filmek, regények, amelyeket feltétlenül érdemes megnézni, elolvasni ezzel a mindannyiunk életét meghatározó járványkorszakkal kapcsolatban.

Julesz Máté: *Az egészséghez fűződő jog – A pótanyaságtól a Covid-19-ig* című kötetének utolsó részében kapott helyet a Covid-19. A szerző az MTA tagja, kutató-oktató. Tárgyalja a Covid-19-cel kapcsolatos jogszabályokat, mindezt a hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozásával teszi. Például a személyes adatok védelmét, amelyhez mindenkinek joga van, de különleges jogrend idején (vészhelyzet) ezt fel lehet függeszteni. Megtudhatjuk mi az anonimizálás, és hogyan használhatók fel a megbetegedettek, gyógyultak, elhalálozottak adatai statisztikai célra. Megismerhetjük mi a CovidSafe applikáció és a karanténszoftver. Az oltás és társadalmi igazságosság kérdésköre is felmerül, mit takar a jár-

ványügyi szabályszegés és a járványügyi védekezés akadályozása. Mindezekkel találkozunk nap mint nap, ennek a fejezetnek a segítségével pedig a törvényi szabályozással és az alkotmányos jogainkkal is tisztába kerülhetünk.

A **Vírusba oltott politika – Világjárvány és politikatudomány** című tanulmánykötet a járványnak a politikai környezetre és a benne cselekvőn részt vevőkre gyakorolt hatását körvonalazza. 12 tanulmány számos szerző közreműködésével és elemző megközelítésmóddal. Alapállítása, hogy a Covid-19 nem csak egy egészségügyi probléma, hanem alapvető szabadságjogokat korlátozó válságjelenség. A kormány kényszerű intézkedései a mindennapjainkat változtatták meg. A rendkívüli helyzet, a „leállás” okozta gazdasági hatások és a vezetők kommunikációja feszültséget is okoz, de összekovácsoló erővel is bír.

Rozán Eszter író, újságíró, biblioterapeuta Sass Kata történetén keresztül egy teljesebb élet felé vezető utat mutat be olvasóinak **És akkor hirtelen – Covid idején is megy tovább az élet** című regényében, ami egyben ismeretterjesztő mű is. Sass Kata életén keresztül bepillantunk, milyen egy krónikus betegséggel élni, közben számos gyógy-módot kipróbálni. A fordulatokban gazdag regény izgalmas olvasmány, amellyel, hogy ismeretterjesztő mű is egyben: a gyógynövények, a meditáció és a művészetterápia is szóba kerülnek. A vírus is egy hirtelen jött fordulat a történetben, amely számos kérdést vet fel.

Meg kell említeni **Dr. Sucharit Bhakdi** és **Dr. Karina Reiss** könyvét a **Koronavírus vaklárma? – Tények, számok és háttérösszefüggések** címmel. Az ellentmondásos vélemények, álhírek és politikailag irányított információk közt próbál eligazodást nyújtani az olvasónak: mi az igazság, mik a tények, és hogyan kell ezeket értelmezni. Dr. Sucharit Bhakdi orvos, mikrobiológus, epidemiológus. Húsz éven át vezetője volt a Mainzi Mikrobiológiai Intézetnek, a virológiai tanszék alapítója. Számos német szakmai kitüntetés birtokosa. Ugyanakkor ellentmondásos személyiség, mert a járvánnyal kapcsolatos megnyilatkozásai miatt szakértők azt a kritikát fogalmazták meg róla, hogy állításai tudománytalanok. (2020-ban *Das Goldene Brettvorm Kopf* (Áltudományok Tudományos Vizsgálataért Társaság díját nyerte el, ami egy negatív díj.)

⁷ <https://www.kemma.hu/kultura/helyi-kultura/kiderult-a-vilagrekorder-magyar-iro-irani-alneven-irt-a-koronavirusrol-2953427/> (Részlet a riportból, 2020. 09. 14. 20:20)

A szerző, Nemere István álnéven (**Karim Reza**) írta a **Vírus neve: Korona** című regényét. „A kötet elkészült 10 nap alatt, film-szerűen láttatok benne minden eseményt, izgalmat és fordulatot. Március 25-én megjelent, ám addigra bezárták a könyvesboltokat – és az országot –, minden leállt. A kiadó arra kért, egyelőre ne reklámozzam, hogy én írtam, hiszen úgysem lehet kapni.”⁷ Egy valós jelenségről izgalmasan megírt regény, amelyben gonosz erők csapnak össze, nem lehet tudni, ki barát és ki ellenség, megmutatja az egészségünkért küzdő szervezetek belső titkait, hogy mi zajlott le Kínában a vuhani blokád idején, de a titkosszolgálatok és terrorista szervezetek módszereit is.

Még nem készült el, de idén várható: **Halálos ellenségünk – Háborúnk a gyilkos vírus ellen**, szerzői: **Michael T. Osterholm és Mark Olshaker**. Michael Osterholm címzetes egyetemi tanár, aki a Center for Infectious Disease Research and Policy alapító igazgatója, kilenc folyóirat szerkesztőségében dolgozik. Világszerte ismert és elismert járványügyi szakemberként tartják számon. A szerzőpáros a tapasztalati tényeket sorakoztatja fel a félelemmel szemben, és terveket, forrásokat vázolnak fel, amelyekkel fel lehet készülni egy világjárványra. A könyv megjelenését 2021. november közepére ígérik.

Érdekes megnézni hogyan hatott a járvány a gyerekkönyvírókra.

2020 áprilisában jelent meg az első ingyenesen letölthető⁸ mese a koronavírusról a könyv magyarországi kiadójánál, a Pagonynál **Koronavírus: Egy könyv a vírusról gyerekeknek** címmel. Julia Donaldson író és Axel Scheffler – a Graffaló című könyvek szerzői – rajzos formában mutatják meg a gyerekeknek a járványt. Elkészítése során Axel Scheffler orvosokkal, tanárokkal, pszichológusokkal együtt dolgozott, így a tartalom pontos, hiteles és olyan egyszerű nyelven ad választ fontos kérdésekre, amely könnyen befogadható a 4-10 éves korú gyermekek számára. Szintén 2020 tavaszán, a karantén idején tervezték és rajzolták az **Együtt a vírus ellen – Koronavírus? Tűnj el!** című kiad-

⁸ https://www.pagonny.hu/resources/public/koronavirus_0415_2.pdf

ványt. Játékosan, sok színes képpel illusztrált mesekönyv a vírus terjedéséről és a védekezési módokról. A vírust „láthatóvá” teszi a rajzoló, ezáltal könnyen mutatja meg hogyan „utazik” embereken, tárgyakon. Inkább a képek a beszédek, minimális mennyiségű szöveggel.

A legkisebbeknek készült formáját és terjedelmét tekintve **Hanna és az elefántnyi távolság** című könyvecske. **Eva Lohmann** az óvodáskorú Hanna életét mutatja be hétköznapi szituációkon keresztül, hangsúlyozva, hogy nem tudunk mindenre választ adni. A szerző Dorothea Tust rajzai segítségével magyaráz a legkisebbeknek.

Ismeretterjesztő céllal készült a „Vírusmesék” sorozat, kínai írók tollából. A **14 játékos nap a nagypapával vírus idején** egy karanténban maradt kislányról szól, akit nagypapájára hagytak orvos és nővér szülei, hogy elutazzanak és részt vegyenek a vírus elleni harcban. A kislány a nagypapával töltött napjaiba pillanthatunk be, ahol a játékokat és a beszélgetések témáját a vírus határozza meg. **Egy életmentő maszk kalandjai** című mese főszereplője egy orvosi maszk, amelyet mindenki tovább ad, de nem használják. Érdekes szempöngből mutatja meg ennek a védőeszköznek a jelentőségét. A gyerekek számára egy teljesen más nézőpont, hiszen itt a „maszk” a főszereplő, nem a vírus, nem a gyermek, és mint tárgy, megszemélyesített módon gondolkodik arról, mi az ő szerepe a járvány alatt.

Magyar szerzők is írtak gyerekeknek a koronavírusról. Letölthető⁹, de füzet formájában is megvásárolható: **A Cica, a Kisveréb, Hangya Úr és a koronavírus** című, műfaját tekintve járványos tanmese nagyovisoknak és kisiskolásoknak, szerzője **Mészner Zsófia** gyermekorvos, infektológus. Az első osztályos Panka állatokkal beszélget a vírusról. A kislány kérdéseket tesz fel, olyanokat, amelyek ezt a korosztályt foglalkoztatják, miért kell otthon maradni a gyerekeknek, hiszen nem betegek, ha pedig már van védőoltás a vírus ellen, a gyerekek miért nem kaphatnak. Ez a mese abban más, hogy nem a családban beszél meg a vírushelyzetet, hanem a szerző kisállatokat von be a történetbe. Hangya Úr a bölcs öreg, aki tanító szándékkal válaszol, Cica és Kisveréb pedig Panka barátai. A bezárt-ság közepette több kisgyerek számára fontosabbá válhatnak a közvetlen környezetükben

⁹ https://www.doki.net/tarsasag/infektologia/upload/infektologia/document/covidmese_pdf_20200517.pdf?web_id=

élő háziállatok, például egy Cica, aki mindig ott van. Ez egy teljesen új megközelítésmód a vírusról szóló mesék között.

André Ferenc: Bújócskaverseny című könyve verses mese a koronavírusról. Egyedisége abban rejlik, hogy egy egész történetet tíz fejezeten keresztül versbe foglal, ezzel lágyítja a téma komolyságát. Egész mesterien fonja bele a mesébe a médiából jövő üzeneteket: érzékletes szókapcsolatokat használ, sokszor túlzó jelzőkkel tartja fenn az olvasó figyelmét és kelti fel a kíváncsiságát. A kételyeket Szandi, a zoknimanó személyesíti meg. Élvezetes olvasmány felnőttek számára is.

2020. ősszel jelent meg **Bendl Vera: Berci nem megy iskolába** című karanténmeseje. Egy kisfiú szemszögéből mutatja meg, milyen változásokkal kell szembesülniük a gyerekeknek a vírus és a karantén miatt. Berci először örül, hogy otthon lehet, majd kiderül, hogy a barátait sem láthatja, és hogy az online oktatáson is részt kell vennie. Titokban egy kicsit fél a vírustól is. Van egy kutató mikrobiológus nagyija „Mamó”, akivel titkos felületeken kommunikál, és aki saját használatú védőfelszerelést küld neki. Van egy szuper jó fej bátyja, Juszti, és a szomszéd lány, Borka. Vajon elég ügyesek-e ők hárman, hogy az útjukba kerülő nehézségeket úgy oldják meg, hogy minden szabályt be is tartanak közben? Kiderül a meseregényből.

Sokféleképpen csoportosíthatjuk a megjelent műveket: magyar vagy külföldi szerzőktől származnak, gyerekeknek vagy felnőtt olvasóknak írták, szakmai, ismeretterjesztő, politikai vagy irodalmi művek, igaz történetek vagy fikciók, valós vagy kitalált szereplőkkel. Bárhogy is teszünk, egy év alatt sokféle kiadvány jelent meg a koronavírussal kapcsolatban és sokféle szemszögéből íródtak, ahogyan mások vagyunk, másképpen látjuk és dolgozzuk fel a körülöttünk történő eseményeket. Ha megvan bennünk az igény arra, hogy tájékozódjunk a világban történekről, nemcsak koronavírus idején, mindenképpen javaslom, hogy forduljunk a könyvekhez. 😊

Felhasznált irodalom:

1. Volt olyan magyar szülő, aki a Pandémia nevet adta volna a gyerekének (2021. január. 21. 22:00 *Élet+Stílus*)
https://hvg.hu/élet/20210121_anyakonyveztetes_anyakonyv_nevek_keresztnev_2020
2. Elisabeth Jenner – Kate Wilson – Nia Roberts: Koronavírus: Egy könyv a vírusról gyerekeknek
https://www.pagony.hu/resources/public/koronavirus_0415_2.pdf
3. Ingyenes mesekönyv segít a gyerekeknek megérteni a koronavírust (2020. április 27. 13:18)
https://hvg.hu/kultura/20200427_Ingyenes_mesekonyv_segit_a_gyerekeknek_megerteni_a_koronavirust
4. A Cica, a Kisveréb, Hangya Úr és a koronavírus
Járványos tanmese nagyovisoknak és kisiskolásoknak írta: Mészner Zsófia Uro-Medic Kiadó, Budapest 2020
https://www.doki.net/tarsasag/infektologia/upload/infektologia/document/covidmese_pdf_20200517.pdf?web_id=
5. Bárdos Zoltán: Noé galambja – megjavul-e az emberiséga járvány után? (Merre repül a madár?) Könyvismertetés, *Belügyi Szemle* 2020. 11. 08.
6. „Még mindig van nő, aki szégyelli magát emiatt” – Interjú
<https://www.noklapja.hu/fontos/2020/11/14/rumbarumbamm-benedek-agota-interju/>
7. Odabentről és idekintről – idősotthonban írt karanténnaplót Cserhalmi Imre
<https://168.hu/kultura/odabentrol-es-idekintrrol-198401>
8. Karanténkultúra és járványvilág – szakértelem és humor
<https://magyarnemzet.hu/kultura/karantenkultura-es-jarvanyvilag-szakertelem-es-humor-8834975/>
9. Könyvkritika: Paolo Giordano: Járvány idején (2020)
https://smokingbarrels.blog.hu/2020/05/19/konyvkritika_paolo_giordano_jarvany_idejen
10. John Piper: Koronavírus és Krisztus http://www.evangeliumikiado.hu/john_piper/Koronavirus_es_Krisztus.pdf
11. Sikeres volt a könyves hétvége rendezvény- *Legjobban az „Életünk és ihletünk a COVID-19 idején” című antológia fogyott*
<https://xn--hagyomnyrzs-p7a2iz2e.eu/siker-es-konyves-hetvege/>
12. Kiderült: a világrekorder magyar író álnéven írt a koronavírusról
[https://www.kemma.hu/kultura/helyi-kultura/kiderult-a-vilagrekorder-magyar-iro-irani-alneven-irt-a-koronavirusrol-2953427/\(2020.09.14. 20:20\)](https://www.kemma.hu/kultura/helyi-kultura/kiderult-a-vilagrekorder-magyar-iro-irani-alneven-irt-a-koronavirusrol-2953427/(2020.09.14. 20:20))
13. <https://bendlvera.com/gyerekkonyv>
14. Zhang, Wenhong: Tanácsok a koronavírusról megelőzéséhez, Medicina Könyvkiadó Zrt., 2020
15. Julesz Máté: Az egészséghez fűződő jog: A pótanyaságtól a Covid-19-ig, Medicina Könyvkiadó Zrt., 2020

16. Rozán Eszter: És akkor hirtelen – Covid idején is megy tovább az élet, Szülőföld Könyvkiadó Kft., 2020
17. Vírusba oltott politika – Világjárvány és politikatudomány, Böcskei Balázs–Körösényi András–Szabó Andrea, Napvilág Kiadó Kft., 2020
18. Hanna és az elefántnyi távolság - A koronavírusról gyerekeknek, Sclar Kiadó Kft., 2020
19. Bújócskaverseny - Verses mese a koronavírusról, André Ferenc, Koinónia Kiadó 2020
20. 14 játékos nap a nagypapával vírus idején, Zhao Ling, VentusLibro Kiadó, 2020
21. Egy életmentő maszk kalandjai, LuoXi, VentusLibro Kiadó, 2020
22. Berci nem megy iskolába, Bendl Vera: Pozsonyi Pagony Kft., 2020
23. Együtt a vírus ellen – Koronavírus? Tűnj el! Napraforgó Könyvkiadó, 2020
24. Autizmus karantén idején – Szakértők tanácsai a COVID-19 járvány idejére, Geobook Hungary Kiadó, 2020
25. Hol van Isten a koronavírus idején? John C. Lennox, Harmat Kiadó, 2020
26. Nem csak kenyérrel...Beszéd, imádságok, írások koronavírus idején, Balog Zoltán, Kairosz Kiadó, Budapest, 2020
27. Feri naplója a karantén idején - +20 vadonatúj résszel, Orosz György, Stand Up Comedy Humortársulat Kft., 2020
28. Idősotthon - belülről - 66 nap karanténban, Cserhalmi Imre, Kossuth Kiadó Zrt., 2020
29. Rumbarumbamm – Ez egy kibaszott karanténnapló, Benedek Ágota, Libri Könyvkiadó Kft., 2020
30. Karanténkultúra és járványvilág – Feljegyzések a korona idején H. Nagy Péter, Prae Kiadó, 2020
31. Karanténszótár, Veszelszki Ágnes, Interkulturális Kutatások Kft., 2020
32. Járvány idején, Paolo Giordano, Európa Könyvkiadó Kft., 2020
33. Noé galambja – megjavul-e az emberiség a járvány után? Kondorosi Ferenc - Sereg András, Bíbor Kiadó, 2020
34. Vírus után a világ, NoranLibro Szépírók Társasága, 2020
35. COVID-19: minden, amit tudni kell a koronavírusról és a vakcináért folyó versenyről, Michael Mosley, Gabo Könyvkiadó, 2020
36. Vírus neve: korona – A forradalmi gárda bosszúja, Karim Reza, Urbis Könyvkiadó, 2020
37. Egy járvány 77 napja – COVID-19 Magyarország 2020, Marossy Endre, Underground Kiadó és Terjesztő Kft., 2020
38. Életünk és ihletünk a COVID-19 idején, Az Irodalmi Rádió alkotóközössége, Irodalmi Rádió, 2020
39. Koronavírus vaklárma? – Tények, számok és háttérösszefüggések SucharitBhakdi–Karina Reiss, Tamasi Kft., 2020

**A Covid az álmainkban –
Interjú Kőszeg Sára pszichoterapeutával
Közreadja: Lutz Réka**

*Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár
E-mail: lutz.reka@lib.pte.hu*

A 2021-es évet a Covidal kezdtük. Egy hét munkába és iskolába járás után a kisebbik fiam beteg lett, aztán a nagyobbik, majd a hét végére én is éreztem tüneteket. Következő hét elején már teszteltünk, és kiderült, hogy pozitívak vagyunk. Karanténba kerültünk és vártuk a gyógyulást. A betegség alatt feltűnt, hogy nagyon részletesen, élményszerűen emlékszem az álmainkra. Akkor eszembe jutott, hogy olvastam egy cikket¹ erről a Magyar Hírlap online oldalán: Álmainkra is hatással van a járvány címmel, alcím: Egy magyar pszichoterapeuta a covidos betegek álmait gyűjti. Első tapasztalatai szerint ezekben gyakran megjelenik a víz, például fulladás, elsüllyedés formájában. A cikkben volt, hogy: „Magyarországon Kőszeg Sára pszichoterapeuta egy Facebook-csoportban kezdett önkéntes jelentkezőket toborozni, ám ő kifejezetten a Covid-19-en átesett betegek álmait gyűjti, később egy cikket tervez írni belőle.” Szociológus könyvtárosként kutatási téren vállalkozó kedvű vagyok, ezért beléptem a csoportba és elkezdtem beküldeni az álmainmat. Miután meggyógyultam, megkerestem Kőszeg Sárát, hogy meséljen a kutatásáról. A beszélgetés TEAMS-en keresztül történt, 2021. április 14-én.

¹ Pataki Sára: Álmainkra is hatással van a járvány. In: Magyar Hírlap. 2020. december 29.
URL: <https://www.magyarhirnap.hu/kronika/20201229-almainkra-is-hatassal-van-a-jarvany>

Köszönöm, hogy elfogadtad a felkérést, bevezetőül kérlek, mondj néhány szót magadról!

Köszeg Sára vagyok pszichológus, pszichoterapeuta. Pszichoanalitikusan orientált módszerrel dolgozom, felnőtt páciensekkel, egy ideje csak magánrendelésemmel van. Kezdetben dolgoztam kórházban, majd pszichiátriai gondozóban. Budapesten, az ELTE-n tanultam, majd a SOTE-n végeztem a klinikai szakképzést és a Tündérhegyen a pszichoterapeuta képzést.

Mikor kezdtek érdekelni az álmok?

Az álmokkal oly módon foglalkozom, hogy a terápia során felmerülő álmoknál buzdítom a pácienseimet, hogy mondjanak álmokat, mert ezek meg tudják mutatni a tudatosan nem hozzáférhető érzéseket, gondolatokat. Teljesen más, amikor egy terápiás helyzetben meséli el valaki az álmát. Van az álom tartalma és annak is van jelentősége, hogy mit jelent a mi terápiás kapcsolatunkban, hogy mikor mondja a páciens. Ez is az elemzés tárgya.

Mikor és hogyan élted át a Covidot?

A második hullám alatt lettem beteg, október 23-án. Szerintem olyan közepesnek mondanám a tüneteimet, elég sokáig tartott, 12 nap után volt az, hogy többé-kevésbé egészségesnek éreztem magam. Még 2 hétig is köhögtem utána, de megerősödtem és tudtam dolgozni. Addig viszont egyáltalán nem. Változatos tüneteim voltak: influenza-jellegű tünetek, nátha, köhögés, néhány napig láz, nagyon erős torokfájás, gyengeség, meg szagvesztés. Az elején erősebb volt, aztán később közepes torokgyulladásnak vagy náthának mondanám. Úgy éreztem nem olyan nagy a baj, de hát az álmaim mást mondtak.

Ha jól értem, az ötletet a saját covidos megbetegedésed adta? Hogyan történt ez?

Igen, abszolút. Meglepődve tapasztaltam, hogy megváltoztak az álmaim. Sokkal egyszerűbbek voltak és a halálfélelem témája körül jártak. Nekem alapvetően többszereplős álmaim vannak, legalább hárman vagy többen vagyunk, és ott szokott megjelenni valamilyen feszültség vagy konfliktus, a szereplők között. A Covid alatti álmaimban egy képben összefoglalható nagyon erős félelem, halálfélelem vagy szorongás jött elő. Ezen kezdtem el gondolkodni, hogy azt hittem kézben tartom a dolgokat, de ezek szerint valójában rettegek attól, hogy bajom lesz. Utána páciens is mondott ilyen álmot. Akkor megfogalmazódott bennem a kérdés, vajon a többiek is ilyesmiről álmodnak-e, vagyis a halál közelségéről? A halál-téma kutatási szempontból picit nehéz, mert nem tudom, hogy azok az álmodók máskor mennyit álmodnak a halálról. Viszont hogyha már jó sok embernél látjuk a halált, vagy egy közös témát megjelenni, akkor annak már van jelentősége. Kiemelkedik valami tendencia, hogy az emberek így érzik magukat covidosan.

² *Furcsa álmokat látnak a COVID-19-ben szenvedők. In: Quibit. 2020. december 11.*

URL: <https://quibit.hu/2020/12/11/furcsa-almokat-latnak-a-covid-19-ben-szenvedok>

A betegség után hogyan indult az álmok gyűjtése?

A betegség után egy hónappal indítottam a csoportot. Akkor volt az, hogy egy páciensem mesélt egy álmot. Ő éppen covidos volt, de enyhébb tünetekkel. Online jött a terápiára és egy üldözős álmot mondott. Pontosabban nem emlékszem, de őt üldözte egy állat és halálfélelme volt. Volt egy közvetlen fenyegetettség az enyémben is, az egyik álmomban ott volt egy cápa. Akkor elkezdtem gondolkodni, hogy vajon a többiek mit álmodnak, és mi lenne, ha a privát oldalamon megkérdezném. De vajon hány ember látja majd ezt az üzenetet? Meg nem biztos, hogy be akarják kommentelni az emberek az álmaikat. Akkor kitaláltam ezt a nyilvános csoportot a Facebookon, ahova én teszem fel az álmokat, miután az emberek nekem írják le, és így tudnak anonimek maradni. Elkezdtem meghívni az ismerőseimet és egész sokan csatlakoztak, már egy-két órán belül küldtek álmokat. Akkor láttam, hogy lehet, hogy ebből lesz valami. De voltak napok, hogy nem jöttek álmok. Aztán beraktam koronás csoportokba, a Facebookon van egy-két ilyen. A barátnőm is kérdezte, hogy írhat róla a **Qubitba**², mert szerinte ez érdekes. Én beleegyeztem, és akkor egy csomóan jelentkeztek, és ha valahol már írnak róla, akkor jön a következő újságíró, és ezek már hozták egymás után a dolgokat. Akkor jött a Pszichoterápia című folyóirat. Onnan is egy ismerős szólt, hogy milyen jó lenne, ha tudnék erről valamit írni. Aztán egy pszichológus ismerőssel elkezdtünk beszélgetni, ő álmokkal kapcsolatosan írta a szakdolgozatát, hogy neki erről milyen gondolatai vannak, és akkor erről lehetne valahogy egy kutatás.

Amint megjelentek a cikkek, egyre többen jelentkeztek az álmaikkal?

A csoportba jelentkeztek többen és ők küldtek álmokat. Ez a mennyiség most kb. 90 álmom, ami kb. 60 embert jelent, mert van, hogy egy ember több álmot is küld. A Facebook csoportban azt külön álmokként jelentetem meg.

Kapsz arról valamilyen információt, hogy az álmokat küldők milyen súlyosan betegedtek meg?

Alapvetően nem. Amikor az álmokat elkezdtem gyűjteni, az alapszemponatom a gyűjtés volt. A saját álmaimból kiindulva volt valami a fejemben, meg egy-két páciensem álmából és akkor kíváncsi voltam, hogy vajon ez másoknál is így van-e. Van, aki elmondja magától, hogy mennyire volt beteg. Amikor abba az irányba kezdett menni az egész, hogy ezt egy kutatási formába kellene önteni, akkor írtam a beküldőknek, hogy írják meg, milyen állapotban voltak, így nagy részéről most van információm. Akik azóta írnak, azoktól megkérdeztem, hogy milyen állapotban voltak, és azt is, hogy honnan írnak, hány évesek, milyen iskolai végzettségük van. A kutatáshoz ez kellhet, de még gondolkodási fázisban vagyok, kb. 2 hónapja írtam az oldalamon, hogy most elindul a kutatás, és akkor kontroll álmokat gyűjtök, vagyis nem covidosok álmait. Kértem az álmodókat is, hogy küldjenek másik álmot, mikor még nem voltak betegek, vagy amiket a gyógyulás óta álmodtak, de ezek száma kevesebb a covidos álmokhoz képest. Az adatok ahhoz kellett volna, hogy egyénileg lehessen összehasonlítani más álmokkal, vagy akár illeszteni lehessen a csoportokat vagy az egyéneket

egymáshoz. De úgy döntöttem, inkább megnézem, mi a tartalma a covidos álmoknak, elkezdem csak ezeket elemezni. Ez még képlékeny. (Azért mégiscsak érdekes lenne hozzávenni ugyanazoknak a személyeknek a nem covidos álmait.)

Milyen jellegzetességek jelennek meg ezekben a covidos álmokban?

A halál, halott családtagok, fulladás, menekülés, víz. Most az utóbbi időben kiugróan sok a belső szervekről szóló álom. Érdekes lenne a járvány hullámaint külön megnézni. Első hullámban érkezett álom gyakorlatilag nincs. A harmadik hullámban több olyan jött, hogy erek, kibevezés, szervek, ami korábban nem volt. A világvége hangulat is ott van több álomban, ez az apokalipszis téma, meg a halálról való gondolkodás, hogy itt van-e már az idő vagy nem.

Ha jól számolom, közel fél éve érkeznek az álmok. Meddig tervezed a gyűjtést?

Amíg jönnek az álmok, addig nincs okom leállítani. Abban kell a közeljövőben előre lépnem, hogy ebből egy kutatás legyen. Nem kötelez engem erre senki, nem vagyok időhöz kötve sem. Nekem is van egy munkám, családom, ami mellé nehéz ezt beilleszteni. Amennyit most csinálok, ez belefér, hogy kimásolom a messengerből az álmot, és kiteszem a Facebook csoportba. De egy kutatást csinálni, az időigényes, még ki kell találni pontosan, hogy hogyan tovább.

Tehát a gyűjtés folytatódik?

Igen, ennek van egy szórakoztató tartalma is. Gondolom, aki olvassa, azt érdekli. Nem csak arról szól, hogy én adatot gyűjtök.

Mikorra várható kutatási beszámoló?

Adat van elég, ha a kontroll-álmokat nézzük, az még kell. Nekem ez nehéz, mert nem ez a szakmám. Meg kell tanulni valamilyen szinten. Még pár hónap lesz, mire pontosítom, hogy mit és milyen módszerrel néztek az álmokban.

Járványok és az emberi élet hossza

Mitykó György

közművelődés szakember

mityko@caesar.elte.hu

Az orvoslás egyidős az emberiséggel, hisz már eleink is megpróbálták gyógyítani a betegségeket és távol tartani a halált. Ősi küzdelem ez, ami az emberi ész és értelem diadala is egyben. E téren nem lehetünk elég hálásak Aquinói Szent Tamásnak, amiért az Arisztotelészi filozófiát egyesítette a keresztény hittételekkel. Nélküle szabad orvosválasztás helyett talán sámánt választhatnánk szabadon. Érvelése, miszerint az emberi elme is isteni teremtés eredménye, aminek helyes használatával nem juthatunk a keresztény tanokkal ellentétes eredményre, nagyban elősegítette a helyes gondolkodás kialakulását, a tudományok fejlődését.

fotó 1. Julian Hoke Harris: Távol tartani a halált (Keeping away death), 1950 körül

Julian Hoke Harris (1906 - 1987) atlantai szobrászművész reliefjei kifejezik minden ember vágyát: az egészséges hosszú élet vízióját. A halál távoltartása (Keeping Away Death) és Az időskor távoltartása (Keeping Away Old Age) címet viselő, 1950 körül készült alkotásai az atlantai Fulton Megyei Egészség ház épületét díszítik Georgia államban. A fotókat Robert M.

Craig építészettörténész, a Georgiai Műszaki Egyetem (Georgia Institute of Technology) professor emeritusa készítette.

foto 2. Julian Hoke Harris: Az időskor távoltartása (Keeping away Old Age), 1950 körül

A járványok régóta kísérői az emberiségnek, azonban egykor az önellátó földművelő közösségekben kevésbé terjedtek, hiszen az emberek alig kerültek kontaktusba más közösségekben élőkkel. Később az ember globális térhódítása, a háborúk és a kereskedelem kialakulása erősen kedvezett a fertőzések elterjedésének.

A demográfia XVII. századi megszületéséig is voltak megfigyelések, hisz az embereket érdekelte, hogy kik estek áldozatul egy betegségnek, vagy, hogy mire számíthatnak az életben. Mindennek tudományos, matematikai alapon történő elemzéséhez várni kellett egy londoni rövidáru-kereskedőre, John Graunt-ra (1620-1674). Graunt az apja kereskedésében kezdett dolgozni, ahol egyre sikeresebb lett, majd köztisztviselőként álló kereskedőként politikai tisztségeket is vállalt. 1660 körül barátjával, William Petty közgazdász, feltaláló, orvos és oxfordi anatómia professzorral elkezdte tanulmányozni a londoni egyházközösségekben feljegyzett halálozásokat. 1662-ben Graunt megfigyeléseiből megírta a *Natural and Political Observation upon the Bills of Mortality* (Természeti és politikai megfigyelések a halálozási jegyzékekről) című művét, mely a demográfia születése mellett a modern epidemiológia létrejöttében is mérföldkőnek számít.

Graunt, aki hivatalosan sosem tanult matematikát, könyvében elsőként mutatta be matematikai alapon, mennyiségi eszközökkel a legfontosabb népesedési paramétereket és a halandóság jellemzőit. Úttörő kísérletet tett reprezentatív minta elkészítésére, valamint a különböző évek adatainak összehasonlításából meg tudta becsülni a népesség nagyságát és összetételét. Elsőként mutatott rá, hogy több fiú születik, mint lány, hogy a nők tovább élnek, mint a férfiak, és a nemek aránya a stabilitás felé hajlik. Felfedezte, hogy a járványok kivételével a halandósági ráta stabilitást mutat, a gyermekek körében pedig magasabb halálozást detektált. Graunt megfigyeléseiből megtudhatjuk, hogy a XVII. század második felében a lakosság átlagéletkora 27 év volt, a népesség mintegy 36 százaléka nem élte meg a 6. életévét, 65 százaléka nem tölthette be a 16. életévét, s csak 1 százalék érte el a 76 éves kort. Megállapította, hogy a városokban gyakran nagyobb a halálozási arány, mint vidéken. Kritikát fogalmazott meg Londonnal szemben, túlméretezettnek vélte: "Az angol főváros talán túl nagy fej a test számára, és valószínűleg túl erős" - fogalmazott.

John Graunt kiváló érzéssel értelmezte a statisztikákat, ami figyelemreméltó annak tükrében, hogy nem álltak rendelkezésére kipróbált és bizonyított statisztikai modellek. Könyvének megjelenésétől számítják a demográfia tudományának kialakulását.

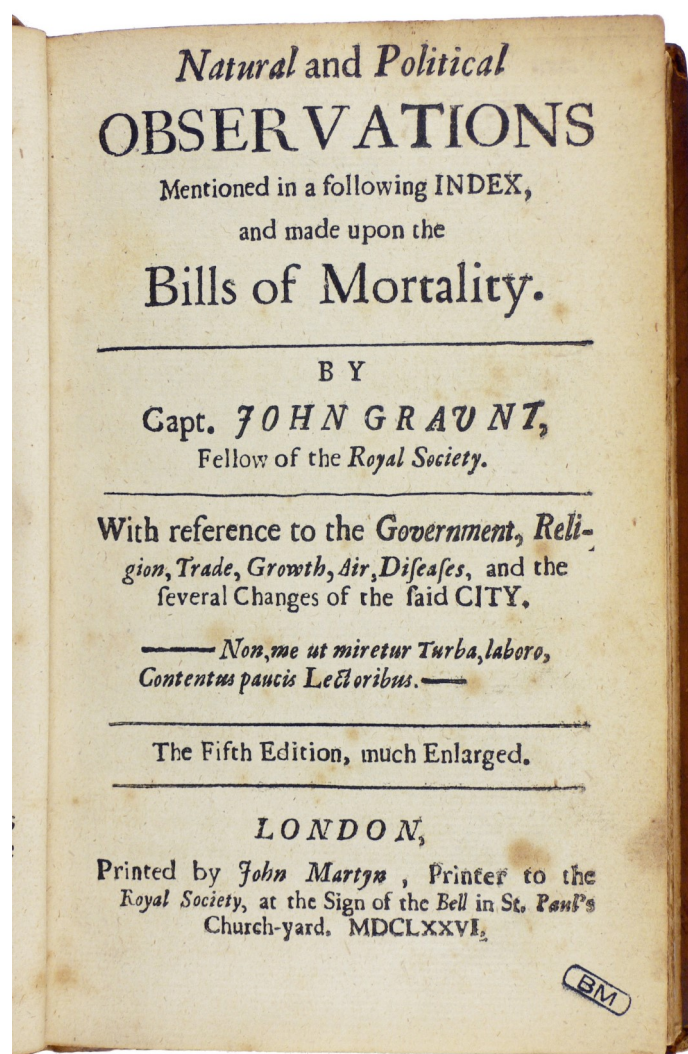

foto 3. John Graunt: *Natural and Political Observation upon the Bills of Mortality*, 5. kiadás, 1676

A kép webhelye:

https://commons.m.wikimedia.org/wiki/File:Graunt_-_Natural_and_political_observations,_1676_-_204.tif

Ezt megelőzően, még ha statisztikai kimutatások nem is álltak rendelkezésre, több járványról fennmaradtak hiteles beszámolók, melyek segítik a kutatókat az események rekonstrukciójában. Thuküdidész (i.e. 460 körül - i.e. 395 körül), a tudományos igényű történetírás atyja i.e. 411-ben a peloponnészoszi háborúról írott művében részletesen leírta az attikai pestis terjedését, illetve a betegség tüneteit. Leírásából kiderül, hogy az utcákon és a kutak körül egymáson heverték a halottak és a haldoklók, a temetések pedig elveszítették megszokott rendjüket. Megjelent az érintéstől való félelem és az elszigetelődés. Sokan a betegek ápolása közben fertőződtek meg, ezért rengetegen haltak meg magukra maradva.

„Hiába imádkoztak az emberek a szentélyeknél, hiába fordultak a jóshelyekhez és hasonlókhoz, nem volt foganatja. Haláltusáik közepette aztán, mikor a baj végleg felülkerekedett rajtuk, minden effélétől elfordultak.” (Thuküdidész).

A pestis zoonózis, kórokozóját a Pasteur Intézet mikrobiológusa, Alexandre Yersin fedezte fel 1894-ben, melyet tiszteletére *Yersinia pestis*-nek nevezték el. A baktérium a bolha tápcsatornájában aggregátumokat képez, melyek a bolha nyelőcsőve és bele közötti rágógyomor (proventriculus) tüskéin megakadva kitöltik a rágógyomor lumenét, és a bolha éhen hal. Mivel a rovar egyre éhesebb lesz, örült ámokfutásba kezd, miközben minden harapása fertőz.

A betegség lefolyásáról így írt Thuküdidész: „Testük, bármennyi ideig is tombolt benne a betegség, nem emésztődött fel, hanem minden várakozáson felül ellenállt a kínoknak, úgyhogy a legtöbben a kilencedik vagy a hetedik napon pusztultak csak el a belső forráság miatt, de még akkor is maradt valami kis erejük. Ha ezt az időt átvészelték, a betegség az alsótestbe húzódott, erős gennyesedés állott be, s heves hasmenés jött rájuk, és a legtöbben úgy elgyengültek, hogy ettől haltak meg.”

A járványok születéskor várható élettartamra gyakorolt legnegatívabb hatását azonban a középkorban kell keresnünk. A világtörténelem legpusztítóbb pestisjárványa külön nevet is kapott: *atra mors*, vagyis fekete halál. Az elnevezés az oxigénhiány miatt sötétkékre változó bőrre utal. Az emberiség történelmének eme legsötétebb időszakában, a középkort jellemző 30-35 évről 18-20 évre is lecsökkent a születéskor várható élettartam. A fekete halál a selyemúton érkezve 1347–1351 között söpört végig Európán, négy év alatt kiirtotta Európa lakosságának 30-50 százalékát, Euráziában 75-200 millió ember halálát okozva. Rendkívüli mortalitása, terjedési sebessége és az emberekre gyakorolt lélektani hatása kifordította a világot a sarkából.

Sharon Nell DeWitte, a Dél-Karolinai Egyetem biológiai antropológia professzora megállapította, hogy a fekete halál jobban támadta a gyenge egészségi állapotú embereket, illetve hogy nem tett különbséget a nemek között, vagyis közel azonos számú haláleset történt a férfiak és nők körében. Michele da Piazza XIV. századi krónikás hasonlóképpen írt a fekete halálról, miszerint „olyan súlyos volt, hogy nem tett különbséget nem és életkor alapján, mindenki egyformán halt meg”. A fekete halál utáni középkori pestisjárványok a krónikások feljegyzései alapján azonban már a gyerekeket támadták. A fennmaradt feljegyzések az elhunytak életkorát illetően nem feltétlen pontosak, ezért a csontmaradványok elemzése is szükségessé válik. A járvány áldozatainak vizsgálatához reprezentatív mintát nyújt a londoni East Smithfield temető, melyet 1349-1350-ben hoztak létre és használtak, mint járványte-

metőt. Itt mindkét nemből és minden korosztályból találni maradványokat, melyek különböznek a hasonló korú nem járványtemetőkből detektált mintázattól. Dr. DeWitte összehasonlította East Smithfield halálozási mintáját két középkori, a fekete halál előtti dán temető halálozási mintájával. A dániai nem járványtemetőkből (Viborg és Odense temetői) feltárt maradványok normál középkori halandóságot mutattak, míg East Smithfield azt bizonyította, hogy a pestis minden életkorban ölt. Az East Smithfield temetőben nagyobb arányban vannak fiatalok (15 és 25 év között), és kevesebben a felnőttek (25 és 45 év között) a nem járványtemetőkhöz képest.

A pusztító fekete halál színre lépését és rendkívüli pusztítását a népesség egészségi állapota is befolyásolta. Dr. DeWitte XI-XIII. századi angol temetőket vizsgált, melynek eredményeképp a XIII. századi temetőkből kevesebb felnőttet talált. Ez a lakosság hanyatló egészségi állapotára enged következní, mely minden bizonnyal elősegítette később a pestis nagyobb mortalitását.

foto 4. Albrecht Kauw (1616-1681/82) 1649-ben készített másolata Niklaus Manuel Deutsch (1484-1530) Haláltánc című elpusztult freskójának A halál és a harcos / A halál és a szajha (Tod und Krieger / Tod und Dirne) című paneljéről.

Fotó: Christine Moor / Berni Történelmi Múzeum (Bernisches Historisches Museum)

A kép webhelye:

<https://blog.nationalmuseum.ch/2020/11/totentanz/>

[fbclid=IwAR2eOdsHvdDr24tzab3z0EaSftZvF4mlEbbXBf34BKeWWZrE4nd_hV0HzM4](https://www.nationalmuseum.ch/2020/11/totentanz/?fbclid=IwAR2eOdsHvdDr24tzab3z0EaSftZvF4mlEbbXBf34BKeWWZrE4nd_hV0HzM4)

A fekete halál azonban – bármily meglepő – pozitív eredményt is hozott. Az apokaliptikus állapotok után javult a túlélők egészségi állapota. A járvány felerősödött természetes szelekcióként működött, mely minden korosztályból kiirtotta a gyengébb egyedeket. Ezáltal befo-

lyásolhatta a genetikai eltéréseket a betegségekre való fogékonyság és a védekező képesség tekintetében. A járvány után javult az életszínvonal, legalábbis Európa egyes területein, illetve Angliában. Súlyos munkaerőhiány alakult ki, mely véget vetett a jobbágyság középkori rendszerének, következésképpen a bérek drámai módon emelkedtek, miközben az élelmiszer- és lakásárak csökkentek. Javult az emberek étrendje, és csökkentek a társadalmi egyenlőtlenségek. A változások a vagyon jelentős újrafelosztását, és Európa felemelkedését eredményezték.

A fekete halál a művészetre is hatást gyakorolt, a XIV. század második felében létrejött a Danse Macabre, a haláltánc műfaja. A haláltánc művekben a halál rendszerint csontváz formájában jelenik meg, áldozatát táncba viszi, majd sírba kényszeríti. Az áldozatok kiválasztása társadalmi hovatartozástól, kortól és nemtől függetlenül történik.

A haláltánc képzőművészeti megjelenésének egyik legkiemelkedőbb alkotása Bernt Notke (1440 körül - 1509) német szobrász- és festőművész 1463-ban készült 30 méteres freskója, a Danse Macabre. A lübecki Szűz Mária templomban készült műalkotáson egyházi és királyi méltóságok végórái jelennek meg, a kép külön kápolnát is kapott: a Haláltánc Kápolnát, melynek üveglakain a XV. század végi üvegművészeknek köszönhetően megelevenednek a freskón ábrázolt alakok. A II. világháborúban találat érte a templomot, a freskó egy része elpusztult. A megmaradt részeket az észtországi Tallinnba szállították, majd restaurálás és konzerválás után kiállították az Észt Művészeti Múzeum Egyházművészeti Múzeumaként funkcionáló Szent Miklós Templomban.

foto 5. Bernt Notke: Danse Macabre (részlet), 1463

A teljes műről készült kép az alábbi linken érhető el:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bernt_Notke_Danse_Macabre.jpg#/media/File:Bernt_Notke_Danse_Macabre.jpg

A haláltánc allegorikus műfaja keletkezése óta népszerű, számos képzőművészeti és irodalmi alkotásban találkozhatunk vele. Madách Imre főművében, Az ember tragédiájában is helyet kapott, ezzel zárul a londoni szín. Magyar tánc történeti érdekesség a Bene Vendel tánca, melyet dunántúli lakodalmakon táncoltak a Bene Vendel nótája nevű betyárballadára. A pantomimjáték során a férfi leül egy székre, halottnak tetteti magát, miközben a nő lassan körbetáncolja egy kendővel, majd a zene gyorsulására a tetszhalott felpattan, és vadul ropni kezdi a táncot. A haláltánc a zeneművészetben is megtalálható, a világ egyik legismertebb ilyen zeneműve Charles Camille Saint-Saëns szimfonikus költeménye, a Danse Macabre, mely 1874-ben került bemutatásra. Liszt Ferenc is sikerrel alkalmazta a műfajt a Haláltáncban, vagy a Csárdás Macabre, más néven Halálcsárdás című művekben.

Saint-Saëns Danse Macabre-ja Clara Cernat és Thierry Huillet virtuóz előadásában: https://youtu.be/_Ye03Gu2dHA

Az emberi élet hossza szempontjából mérőföldkő a járványok ellen védelmet nyújtó védőoltás kifejlesztése, mellyel Edward Jenner (1749-1823) Gloucestershire-i orvos a világtörténelemben elsőként mentette meg az emberiséget egy súlyos, gyakran halállal végződő betegségtől. Jenner előtt is voltak népi gyakorlatok a himlő elleni immunizálásra, például az Aranypart mentén élő afrikaiak himlő anyagot karcoltak a bőrükbe, hogy enyhe lefolyású himlővel védjék magukat a súlyos lefolyásútól. Ezek azonban komoly kockázatot jelentettek, hisz előfordult, hogy az egyén súlyosan megbetegedett, megvakult, vagy bele is halt az önfertőzésbe.

fotó 6. Eugène Ernest Hillemacher: Edward Jenner oltást ad egy fiúnak (Edward Jenner vaccinating a boy), 1884

A kép webhelye:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Edward_Jenner_vaccinating_a_boy._Oil_painting_by_E._E._Hille_Wellcome_L0029094.jpg

Edward Jennerre hajlamos a világ falusi orvosként tekinteni, aki fejőnők és tehenek közt élte mindennapjait, de a valóság sokkal árnyaltabb. Jenner kiváló természettudós volt, akit a kakukkal kapcsolatos megfigyelései miatt választott tagjai közé a Royal Society. Természettudósként James Cook kapitány második útjára is meghívást kapott, ehelyett azonban inkább hazament Berkeley-be praktizálni, hogy aztán megmentse a világot. Gloucestershire alacsony népsűrűsége miatt éveken át követni tudta a himlő és a tehénhimlő terjedését, miközben megfigyelte, hogy a tehénhimlő enyhe lefolyású, amibe nem hálnak bele az emberek, illetve hogy a tehénhimlőn átesettek védetté válnak a himlővel szemben. Ezt azonban más is észrevette korábban, Benjamin Jetsy dorseti gazda például 1794-ben beoltotta a családját tehénhimlővel. Mások azonban nem látták meg az eljárás igazi hasznát és nem terjesztették el széles körben nézeteiket, mint ahogy Edward Jenner tette.

Jenner 1796. május 14-én beoltott egy 8 éves fiút, James Phippset tehénhimlővel, akit később megfertőzött himlővel, hogy bizonyítsa a kialakult védettséget. Mivel a fiú nem betegedett meg, Jenner kísérlete sikeresnek bizonyult.

Az oltás elfogadtatása azonban komoly ellenérzéseket váltott ki. Felmerült a kérdés, hogy orvostikailag szabad-e megfertőzni egy egészséges szervezetet, illetve az egyház is szót emelt az oltás ellen, mivel úgy vélték, egy alacsonyabb rendű élőlény anyagának emberbe juttatása keresztényellenes. Egyesek az ember tehénné válását vizionálták, az oltásellenesek olyan eseteket is emlegettek, mikor szarvasmarhaszerű tulajdonságok fejlődtek ki az emberekben. A kor kiváló karikaturistája, James Gillray ezt örökítette meg *A tehénhimlő - vagy - az új oltás csodálatos hatásai* című 1802-ben készített gúnyrajzában.

fotó 7. James Gillray: *A tehénhimlő - vagy - az új oltás csodálatos hatásai (The cow-pock - or - the wonderful effects of the new inoculation), 1802*

A kép webhelye:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:The_cow_pock.jpg

Edward Jenner forradalmi felfedezésének, a védőoltásnak köszönhetően az orvostudomány diadalt aratott a rettegett himlő felett, a betegség eltűnését a Földről az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 1980. május 8-án jelentette be.

A sikeres himlő immunizáció megnyitotta a lehetőséget más fertőző betegségek prevenciójában, így inaktivált kórokozókval megkezdődhetett a védekezés a tífusz, a pestis és a kolera ellen, mely sikeresen csökkentette a betegségek előfordulásának gyakoriságát, illetve az ebből eredő mortalitást.

A védőoltások hozzájárultak ahhoz, hogy a születéskor várható élettartam két évszázad alatt megduplázódhasson. Ebben az ipari forradalom nyomán kialakuló életszínvonal emelkedés is tetten érhető, azonban védőoltások nélkül jóval rövidebb életre számíthatna a modern kor embere.

fotó 8. Himlő fertőzés egy testvérpár beoltott és beoltatlan tagján, Leicester, 1901

A kép forrása az Edward Jenner Múzeum:

<https://twitter.com/DrJennersHouse/status/1129788165768785921/photo/1>

Irodalomjegyzék

[1] DeWitte, Sharon Nell (2010): Age patterns of mortality during the Black Death in London, A.D. 1349–1350

In: *Journal of Archaeological Science*, Volume 37, Issue 12, December 2010, pp. 3394-3400.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3094018/>

- [2] DeWitte, Sharon Nell (2014): Mortality Risk and Survival in the Aftermath of the Medieval Black Death. *PLoS ONE* 9(5): e96513.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0096513>
- [3] Graunt, John (1665): *Natural and political observations mentioned in a following index, and made upon the Bills of mortality*. Printed by William Hall, for John Martyn, and James Allestry, printers to the Royal Society, Oxford.
- [4] Jarett, Clayton O. [et. al.] (2004): Transmission of *Yersinia pestis* from an infectious bio-film in the flea vector
In: *The Journal of Infectious Diseases*, Volume 190, Issue 4, 15 August, pp. 782–792.
<https://academic.oup.com/jid/article/190/4/782/835771>
- [5] P. Vas János (2010): Adalékok két lakodalmi tánc-pantomim történeti háttéréhez („Bene Vendel tánca” és „Savanyó-játék”)
In: *Tánctudományi Közlemények: A Magyar Táncművészeti Főiskola folyóirata*, 2. évfolyam 2. szám, p. 85.
<https://docplayer.hu/3181146-Tanctudomanyi-kozlemenyek-2010-2-a-magyar-tancmuveszeti-foiskola-folyoirata.html>
- [6] Rusnock, Andrea A. (2016): Historical Context and the Roots of Jenner's Discovery
In: *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 22 March, 12(8), pp. 2025–2028.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21645515.2016.1158369>
- [7] Thuküdidész: A pestis (A peloponnészoszi háború II. könyv, 47-54. fejezetek).
In: Simon Róbert (szerk.) (1964) *Lakoma, A görög-latin próza mesterei*. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- [8] Wynder, Ernst Ludwig (1975): John Graunt 1620–1674 The Father of Demography
In: *Preventive Medicine*, Volume 4, Issue 1, March, pp. 85-88.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0091743575900572>

Akit az Isten a tenyerén hordozott
Búcsú-beszélgetés Andival
A beszélgetést lejegyezte: Tölgyesi Ágnes
Békés Megyei Központi Kórház Orvosi Könyvtára – Gyula
E-mail: g.tolgyag@gmail.com

Hován Lászlóné, Stróbl Andrea vagy Hován Andi – mindhárom név ismerősen cseng orvosi szakkönyvtári körökben. Andi több mint fél évszázados, kizárólag orvosi könyvtárosi pályafutása után nemrég az alábbi levélben búcsúzott tőlünk:

„Kedves Kollégák! Február 19-én, pénteken volt az utolsó munkanapom. Befejezem 53 éves könyvtárosi pályafutásomat. Új szakmát választok – nagymama leszek. Ezekben az években nagyon sok kellemes kollégát ismertem meg, akik barátok lettek. Ezúton szeretném megköszönni a sok segítséget, támogatást az évek során. Kívánok Mindenkinek egészséget, sok örömet a jövőben!

Andrea – OITI”

– Kedves Andi! Hogy telt el ez a „röpke” 53 év?

Akkor most mesélek.

Ízig-vérig gyóriek vagyunk. Már amikor megszülettem (1949), tudtam, hogy könyvtáros szeretnék lenni. Ez a szemlélet – és talán a szerencse is – végigkísérte az életemet

Érettségi után a Győr-Sopron Megyei Kórház Könyvtárában kezdtem dolgozni. Akkor költözött a régi könyvtár egy újba. Üvegfalak, kerámia csempék, szóval nagyon impozáns volt. Ma már ez sehol nincsen.

Munka mellett könyvtárosi szakképesítést szereztem /OOKDK/. Sokan jártunk közületek oda. Nagyon szerettem ott, fiatal voltam és ismerkedtem a világgal.

– Hogyan és miért kerültél Budapestre?

Egyik nap szólt a telefon, barátnőm volt Pestről. Akkor Ő volt a MÁV Kórház könyvtárosa. Kérdezte, nem szeretnék a MÁV-ban könyvtáros lenni? De, hogyan szeretnék! – mondtam én és már fel is ültem a vonatra. Kiderült, hogy az elődömet felvették a Zeneakadémiára, opera szakra. Hát így lettem a MÁV Kórház könyvtárosa, hol egyedül, hol másodmagammal. Mivel hűséges típus vagyok, 28 évig voltam a kórház állományában. A MÁV egyik jellemzője volt a zene. Volt MÁV Szimfonikus Zenekar, MÁV Kamarazenekar, MÁV Operabérlés.

– Milyen emlékeid vannak ebből a muzikális intézményből?

Sok érdekes ember fordult meg itt. Hacky Tamás, aki állandóan fütyült, Fenyvesi Csaba és Kamuti Jenő vívók, Szentirmai István úszó, Európa-bajnok. Sok sportrendezvény volt, úszó bajnokság, ahol, mire a résztvevők beugrottak a medencébe, Szentirmai már vissza is ért. Volt disco, Dévényi Tiborral. Sok-sok ismert személyiség... Szóval nagyon jó volt fiatalnak lenni. Közben férjhez mentem, itt szültem 2 kislányt. Nálam, a könyvtárban forgatták a *Kórház a város szélén* c. magyar filmet. Ez is izgalmas volt.

– Hogyan, miért ért véget mégis ez az izgalmas időszak, amely egy újabb, nem kevésbé izgalmas fejezet kezdetét jelentette az életedben?

A 2002-ben kialakult kedvezőtlen viszonyok miatt úgy gondoltam, elmegyek máshová dolgozni nyugdíjig. Ekkor újra egy nagyszerű lehetőség nyílt számomra: megkérdezték, hogy akarok-e az Idegsebészeti Intézetben dolgozni, mert a könyvtáros nyugdíjba ment. Nagyon megörültem a lehetőségnek! Gondoltam, ha jobb lesz, nyerek vele, ha nem, akkor mindegy.

– Milyen elvárásokkal, reményekkel indultál neki az új munkának?

Nagyon izgultam, hiszen ez a munka nagy kihívás volt. Dr. Nyáry István professzor úr fogadott és megfelelt nekik. Mivel ez egy tudományos hely, a könyvtári munka is átalakult. Elvégeztem a Semmelweis Egyetemen a tudományometriai képzést. Az intézet a „tudományok háza”. Itt mindenkinek van tudományos fokozata. Olyan emberekkel dolgoztam együtt, mint Prof. Pásztor Emil világhírű idegsebész, Prof. Nyáry István idegsebész, Prof. Nagy Zoltán és sokan mások. Ezúton is köszönöm Nekik a támogatást, amit a pályám során kaptam Tőlük.

– Emlékeim szerint itt találkoztál azzal a munkaterülettel, amely aztán végigkísérte pályafutásodat. Sokszor fordultam én is Hozzád segítségért, mert tudtam, hogy nagyon otthon vagy a témában és szívesen, önzetlenül megosztod tudásodat, tapasztalatodat a hozzád segítségért fordulókkal.

Igen, ekkor jött az MTMT. Nagyon izgatott és nagyon megszerettem. Fel kellett dolgozni az intézet orvosainak a tudományos munkásságát, citációval együtt. Ezeket pályázatokhoz is kellett csatolni. Saját gyakorlásomon keresztül tanultam meg, számomra sokkal érdekesebbé vált, mint a régebbi könyvtárosi munka.

– **Úgy emlékszem, közösségi funkciót is vállaltál a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségében, 2015-ben talákoztam Veled először személyesen egy vezetőségi ülésen.**

Valóban. Évekig voltam a MOKSZ vezetőségi tagja. Feladatomból volt a jubiláló kollégák évenkénti nyomon követése a jubileumi jutalmazás felterjesztéséhez.

Ezen túl sok izgalmas feladatot sikerült megoldanom. Ilyen volt a *Kutatók éjszakája* szervezése, vagy az, hogy Dr. Nagy Zoltán prof. vezetésével megnyitottuk a kápolnát, amely addig nem működött. Erdő Péter bíboros szentelte fel, akit én, a könyvtáros vezettem fel a könyvtárba, a fogadás helyszínére. Nagyon megható volt.

Ebben az 53 évben nagyon sok kedves kollégát ismerhettem meg, számos izgalmas feladat és sok érdekes program részese voltam. Ezúton szeretném megköszönni a sok segítséget, támogatást, amit kaptam az évek folyamán és kívánok Mindenkinek egészséget, örömet a jövőben!

Andi fentebb említett búcsúlevelét a MOKSZ közösségi levelező listáján olvashattuk. Közzététele után folyamatosan érkeztek a hozzászólások, melyekből néhányat itt idézünk:

*Kedves Andrea! Nagyon boldog és sikeres nagymamaéveket kívánok!
Szeretettel: Parcsami Gáborné Marika
Semmelweis Egyetem Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika Könyvtára*

*Kedves Andrea! A hír kapcsán jutott eszembe az a régi utazás, amikor megismerkedtünk. Régen volt. Jó egészséget kívánok, teljék sok öröme az unokáidban.
Szeretettel ölel Laczik Cecília
Semmelweis University, 1st Department of Pathology and Experimental Cancer Research*

*Kedves Andrea!
A megérdemelt pihenéshez, unokákhoz kívánunk jó egészséget. :-)
Gyöngyi és csapata
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kórház
Dr. Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtár és Közművelődési Gyűjtemény*

Kedves Andrea!

Köszönjük, hogy Veled dolgozhattunk! Boldog nagymamáskodást és jó egészséget kívánok szeretettel: Gabi

*Pogányné Dr. Rózsa Gabriella (PhD) tanácsos, könyvtárvezető
Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár*

Kedves Andrea!

Én is csatlakozom a többiekhez!

Üdvözlettel: Péter

Szluka Péter – igazgató

Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára

Kedves Andi!

Nagyon jó szakmát választottál.

Jó pihenést és boldog „nagyi napokat!”

Ági, Hédi

Szfv7

Kedves Andi!

*Hosszú, boldog nagyivéket kívánunk egészségben,
és én köszönöm Neked a sok segítséget!*

Hiányozni fogsz!

Puszi: Edina

Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár

Kedves Andrea!

Tökéletes váltás! Mi is köszönjük a sok-sok beszélgetést, kérést, küldést!

Minden jót!

Üdv: Dóri

Vizvári Dóra informatikus könyvtáros, könyvtárvezető

ÁEEK Egészségtudományi Szakkönyvtár

Kedves Andrea, szeretettel gondolok Rád a Bethesdából: Sanyi

*Németh Sándor pedagógus, pasztoralpszichológiai lelkigondozó, családterapeuta
asszisztens, művészetterapeuta; mediátor, [terápiás csoportvezető](#), [adhd-esetkoordinátor](#)*

BETHESDA GYERMEKKÓRHÁZ

Szia Andi!

Lám, nekem még néhány napja is természetes volt, hogy Hozzád fordulok segítségért – és segítettél is. Csöppet sem lesz természetes, hogy ezután már nem tehetem. De hiszen annyit segítettél már! Olyan sokáig szolgáltál – talán a legtovább közülünk!

Igazán megérdemled, hogy élvezd az új „hivatásodat”, hiszen ebben a régiben (Reményik szavait idézve) Te már „fenn voltál a csúcson”. Most elindulhatsz más csúcsok felé...

Sok sikert és nagyon jó egészséget hozzá, Andi Nagymama!

Szeretettel: Ági

Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes – könyvtárvezető

Békés Megyei Központi Kórház Orvosi Könyvtára

Azt hiszem, ez a sok-sok szeretet a legkevesebb, amit adhatunk annak, aki 53 éven át töretlenül szolgáltá elkötelezetten hivatásunkat!

Kedves Andi, kívánunk Neked jó egészségben töltött, örömteli, boldog nyugdíjas éveket!

Köszönjük, hogy voltál nekünk!

Néhány kedves pillanat az elmúlt évek MOKSZ eseményeiből

Összeállította: Gracza Tünde

Forrás: MOKSZ honlap

Virágok, fények
Németh Sándor

Bethesda Gyermekkórház Kórházlelkeszi és lelkgondozói szolgálat

E-mail: nemethsandor4@gmail.com

Kedves leendő Szerzőink! Az Orvosi Könyvtárak rovatainak, és azok röviden megfogalmazott tartalmainak alábbi felsorolásával szeretnénk biztatni Önöket arra, hogy ha van mondanivalójuk, osszák meg velünk!

Előre is köszönjük: Szerkesztők

- **HÍREK / NEWS** – Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel, stb. kapcsolatos újdonságokról.
- **MOKSZ / HMLA** – Cikkek a MOKSZ egészét érintő általános kérdésekről.
- **ESEMÉNYEK / EVENTS** – Általános tudósítások a MOKSZ szervezte rendezvényekről.
- **HONLAP / HOMEPAGE** – A MOKSZ honlapjának érdekességeiről, újdonságairól.
- **KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS / EDUCATION, TRAINING** – Általános tudósítás a MOKSZ szervezte képzésekről, továbbképzésekről.
- **BESZÁMOLÓK / REPORTS** – Tudósítások szakmai eseményekről.
- **KIÁLLÍTÁSOK / EXHIBITIONS** – Beszámolók a MOKSZ tagjai által készített kiállításokról, vagy más – egészségüggyel, vagy könyvtárral kapcsolatos – kiállításról.
- **TUDOMÁNYMETRIA / SCIENCE METRICS** – Újdonságok a tudománymetria témaköréből.
- **EREDETI KÖZLEMÉNYEK / ORIGINAL ARTICLES** – A szerzők által elért új tudományos eredményekről szóló közlemények.
- **ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNYEK / REVIEW ARTICLES** – Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért kutatási eredmények összegzése.
- **REFERÁTUMOK /REVIEWS** – Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával.
- **INNEN-ONNAN / FORM HERE AND THERE** – Közérdeklődésre számot tartó projektek / jelenségek / események az orvosi könyvtárak illetve az egészségügy, orvostudomány életéből.
- **ÉRDEKESSÉGEK / CURIOSITIES** – Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások.
- **ELMONDOM HÁT MINDENKINEK / SO I WILL TELL IT EVERYONE** – Lehetőség az elszánt, nyitott, bátor munkatársak számára, hogy véleményüket, gondolatukat, hozzáállásukat a világ dolgaihoz megoszthassák.
- **ÉVFORDULÓK / ANNIVERSARIES** – Projektek / jelenségek / események / híres emberek / könyvtárosok jubileumai az orvosi könyvtárak illetve az egészségügy, orvostudomány életéből.
- **KÖZTÜNK ÉLNEK / LIVING AMONG US** – A környezetünkben élő érdekes emberekről, orvosi / egészségügyi vonatkozású személyekről szóló riportok, tudósítások.
- **ELŐDEINK / PREDECESSORS** – Már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjairól szóló emlékek.
- **LÉLEK-HÚROK / SOUL STRINGS** – Tudósítások a művész vénával rendelkező, köztünk élő orvosi könyvtárosokról.
- **ÖTLETBÖRZE / BRAINSTORMING** – Trükkök, könyvtári jógyakorlatok bemutatása, amelyek segítenek túlélni, fejlődni.
- **NÉVJEGY / CARDS** – Bemutatók a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára.
- **NEKROLÓG / NECROLOGY** – A valaha MOKSZ tagkönyvtárban dolgozó elhunyt munkatársaink életútjáról szóló emlékezés.
- **ÜNNEPI GONDOLATOK / FESTIVE THOUGHTS** – Az éppen aktuális ünneppel kapcsolatos írások.

A folyóirat célja:

Az Orvosi Könyvtárak folyóirat célja aktuális orvosi könyvtárosi, könyvtárszakmai és egészségügyi témájú információk közlése. Ezen belül megjelentet eredeti és összefoglaló közleményeket, beszámolókat, híradást ad szakmai képzési lehetőségekről, úti jelentéseket, MOKSZ tagkönyvtárakat érintő híreket közöl, valamint az orvos és könyvtáros szakma képző intézményeinek hallgatói számára publikálási lehetőséget biztosít, közli a hallgatók írásait, illetve azok kivonatát. A kéziratok elbírálásának, illetve elfogadásának joga a szerkesztőséget illeti. Az eredeti közlemények elbírálása peer-review rendszerben történik.

Kéziratok beküldése:

A kéziratokat a szerkesztőség a gracza.tunde@lib.pte.hu e-mail címen fogadja. Az eredeti közlemények Orvosi Könyvtárakban való publikálásának feltétele, hogy a cikk korábban még nem jelent meg és az Orvosi Könyvtárakhoz való benyújtással egy időben máshova még nem került beadásra, valamint a kézirat benyújtását valamennyi szerző jóváhagyta és a közlemény a Helsinki deklaráció (1975, revízió 2008) előírásainak megfelel.

Az eredeti közlemények szerkezete:

A címdalton magyar és angol nyelvű cím, szerző(k) neve és munkahelye(i) (a szerző neve mellett felső indexszel jelölve); magyar és angol nyelvű összefoglaló max. 80-80 szó terjedelemben, megfogalmazásában a közlemény lényegét megragadó és annak szerkezetét követő; magyar és angol nyelvű kulcsszavak (max. 4-4); rövidítések jegyzéke (angol nyelvű rövidítések lehetőség szerinti lefordításával); szöveg (bevezetés, cél, módszer, eredmények, discussio/megbeszélés); irodalomjegyzék (Vancouver stílus); táblázatok, ábrák; táblázatok és ábrák jegyzéke; levelező szerző elérhetősége.

A folyóiratban megjelent közlemények a Creative Commons Nevezd meg! 4.0 nemzetközi licenc feltételeinek megfelelően használhatók fel. (<https://creativecommons.org/>)

A Szerkesztőség címe: 7624 Pécs, Szigeti út 12.

A megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

For the content of the articles the authors are responsible.

Fotó: Németh Sándor

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének
negyedévenként megjelenő hivatalos lapja
ISSN 2061-036X (Nyomtatott)
ISSN 2061-0378 (Online)
Honlap: <http://mokszo.org>
Facebook: <https://www.facebook.com/orvosikvtarak>
Kiadja: A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége
1088 Budapest, Mikszáth tér 5.
Tel: +36 1 3545369
Felelős kiadó: Szluka Péter
Felelős szerkesztő: Dr. Gracza Tünde
Szerkesztőbizottság:
Dr. Gracza Tünde
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes
E-mail: g.tolgyag@gmail.com
Pogányné Dr. Rózsa Gabriella
E-mail: prg1971.05.29@gmail.com
Szerkesztőség címe:
7624 Pécs, Szigeti út 12.
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Adószám: 18230082-1-42
Nyomtatásban megjelenik 30 példányban
DOI: 10.18424/OK.2021.2

